

HET KOLONIAAL WEEKBLAD

ORGAAN DER VEREENIGING

OOST EN WEST

„Het Koloniaal belang is een algemeen Nederlandsch belang“.

Opgericht door Kolonel G. E. V. L. van Zuylen, 21 Maart 1900.

KANTOREN:

HOOFDBESTUUR HEULSTRAAT 17, DEN HAAG.
INLICHTINGDIENST TELEFOON 4519.

KOLONIAAL

ARBEIDS- EN INFORMATIE-BUREAU „OOST EN WEST“:
TIJDELIJK HEULSTRAAT 17, DEN HAAG, TEL. 4519.

MEDEDEELINGEN of INGEZONDEN STUKKEN moeten worden geadresseerd „aan de Redactie-Commissie“, en gezonden aan de Presidente: HEERENGRACHT 7, DEN HAAG.

Voor Administratie en Verandering van Woonplaats wende men zich tot den Administrateur: HEULSTRAAT 17, Tel. 4519.
Voor Advertentiën tot de DRUKKERIJ TEN HAGEN, NOBELSTRAAT 20, Telefoon intercomm. 2793, beiden DEN HAAG.

M. J. ANTONISSEN, Firma S. LIESTING
Opgericht 1842

Handel in FRANSCH COGNAC's, LIMONADE SIROPEN en BUITENLANDSCHE LIKEUREN.

Hoofdkantoor: WAGENSTRAAT 144a, Telef. H. 900

Filialen:

FRED. HENDRIKLAAN 87, hoek v. W. v. Dijkveldstr. Tel. Schev. 315
LAAN VAN NIEUW OOST-INDIË 61, Tel. H. 6305
PRINS HENDRIKSTRAAT, hoek v. Kinsbergenstr., Tel. H. 6201
PAUL KRUGERLAAN, hoek Steinlaan, Tel. H. 1660.

INHOUD: Ned. Oost-Indië in 1916. — Rassenhaat. — Stemmen uit de Eur. pers in Ned.-Indië. — Uit de Oost-Ind. Mail. — Suriname. — Curaçao. — Wat de Inlander zegt. — Wat de Chinees vertelt. — Van Vreemde Koloniën. — Oost- en West-Ind. Lit.-Overzicht. — Leestafels. — Med. — Ingezonden.

NED. OOST-INDIË IN 1916.

De *N. R. Ct.* van 31 Dec. j.l. gaf eene opsomming van de gewichtigste gebeurtenissen in onze koloniën gedurende het afgelopen jaar. Daaraan ontleenen wij het volgende:

Voor Ned. Oost-Indië is 1916 in vele opzichten een belangrijk jaar geweest. Belangrijke feiten zijn er in voorgevallen. Welke het in zijn geschiedenis tot een gedenkwaardig jaar zullen stampelen.

Voornamelijk hebben wij hier op het oog de aanneming door de Staten-Generaal van het gewichtig wetsontwerp, dat het een *Volkstraad* geeft. Hoewel de praktische gevolgen van deze daad niet moeten worden overschat, is zij principieel van hooge beteekenis, aangezien er in beginsel mede wordt erkend, dat Indië het recht op een eigen staatkundig leven bezit.

Een ander gewichtig feit was de bestuurswisseling, het overgaan van het gezag uit de handen van den gouverneur-generaal Idenburg in die van graaf Van Limburg Stirum. Zelden — indien ooit! — is aan een vertrekkenden landvoogd met zoo groote hartelijkheid en warmte gezegd als deze maal, en wel door alle klassen en categorieën der bevolking; bij het heengaan van den heer Idenburg is gebeurd. Zijn opvolger, over wiens beleid nog geen oordeel kan worden geveld, geeft zich naar de berichten luiden, veel moeite om zijn waardigheid te bekleeden op een wijze, zooals het een landvoogd over een zoo belangrijk en in zoo snelle ontwikkeling verkeerd gemeenbest past.

Een ander gewichtig feit was de bestuurswisseling, het overgaan van het gezag uit de handen van den gouverneur-generaal Idenburg in die van graaf Van Limburg Stirum. Zelden — indien ooit! — is aan een vertrekkenden landvoogd met zoo groote hartelijkheid en warmte gezegd als deze maal, en wel door alle klassen en categorieën der bevolking; bij het heengaan van den heer Idenburg is gebeurd. Zijn opvolger, over wiens beleid nog geen oordeel kan worden geveld, geeft zich naar de berichten luiden, veel moeite om zijn waardigheid te bekleeden op een wijze, zooals het een landvoogd over een zoo belangrijk en in zoo snelle ontwikkeling verkeerd gemeenbest past.

Andere gewichtige en zeer merkwaardige vergaderingen werden gehouden op 31 Augustus, toen op verschillende plaatsen monster-meetings plaats vonden, waarop de defensie van Indië ter sprake werd gebracht. Hoewel op enkele plaatsen de locale vereenigingen zich terughoudend gedroegen en inzonderheid de Chinezen zich onthielden, hadden de meeste meetings toch het verblijdend resultaat, dat er een sterk

begrip van de noodzakelijkheid om Indië weerbaar te maken en om zich offers daarvoor te getroosten, aan den dag kwam. Een commissie wordt te Batavia gevormd, welke naar Nederland zal gaan om de belangen der defensie met de regeeringspersonen hier te lande te bespreken.

De belangstelling voor het defensiewezen hield vermoedelijk verband met den wereldoorlog, waarvan Indië, zij het dan ook niet in zeer hevige mate, den terugslag ondervindt.

De economische bezwaren uit den wereldoorlog voor Indië voortvloeiend, zijn niet van zulk een aard, dat zij zijn ontwikkeling merkbaar vertragen; enkel bemoeilijken zij er het leven. Dit laatste vooral tengevolge van de steeds schaarscher wordende scheepsgelegenheid, waardoor de invoer van allerlei artikelen, welke Indië anders gewoon was uit Europa te betrekken, bijna geheel is opgehouden. Groote winsten werden overigens door sommige takken van industrie, vooral de suiker- en de thee-ondernemingen gemaakt. Hierdoor worden de verliezen, in ander opzicht geleden, uit een algemeen oogpunt grootendeels vergoed. Te betreuren is, dat ook de copra, de eenige groote cultuur, die ook een volkscultuur is, door lage prijzen wordt gedrukt.

Een belangrijk en tevens heugelijk economisch gevolg van den wereldoorlog voor Indië is de uitbreiding, welke handel en verkeer tusschen Indië en Amerika beginnen te krijgen. Een stoomvaartverbinding van Java over Japan naar San Francisco is geopend en een levendige wisseling van producten heeft een aanvang genomen. De markt, door het uitblijven van Europeesche producten opengekomen, wordt echter meer nog dan met Amerikaanschen, met Japanschen invoer vervuld.

Van welke herkomst de schepen ook zullen mogen zijn, welke in de toekomst Indië aandoen, de Indiësche havens zullen in ieder geval gereed zijn om ze behoorlijk te ontvangen. Reeds heeft Tandjong Priok zijn tweede havenbassin en onlangs zijn de nieuwe havenwerken van Makassar met een K. M. kade door den gouverneur feestelijk geopend. Ook de havenbouw te Soerabaja nadert zijn voltooiing.

Trouwens aan het ontwikkelingswerk van Indië is met bedrijvigheid voortgearbeid. Dit op veelreik gebied, doch voornamelijk op dat van het onderwijs. Hier werkt de bevolking, die over het algemeen sterk naar onderwijs verlangt, het best met de regeering mede; zij steunt die door haar belangstelling en spoort haar zelfs aan. Van beteekenis was het Koloniaal Onderwijs Congres, *) in Augustus te 's-Gravenhage gehouden, en waarop verschillende belangrijke onderwijskwesties werden behandeld, terwijl een groep Inlandsche congresleden een levendig aandeel aan de discussies nam.

Dat het der Regeering steeds meer ernst wordt de doorvoering van het decentralisatiebeginsel te doen slagen, is gebleken uit de aanstelling van burgemeesters voor de drie hoofdsteden van Java, waardoor een nieuwe en krachtige factor wordt ingevoerd om de instelling van gemeentebesturen te doen gelukken.

Aan de oplossing van de Chineezenkwestie is ook verder gewerkt, doordien deze vreemde Oosterlingen thans vrijheid hebben gekregen zich zonder bijzondere passen over Java te bewegen en zich ook buiten de vroeger voor hen aangewezen wijken te vestigen.

*) Het stenografisch verslag hiervan is onlangs verschenen. Red.-Comm.

tigen. Tevens is overgegaan tot de afschaffing van de geheel verouderde instelling van de Chineesche officieren, terwijl in het bestuur over de lieden van dezen landaard op andere wijze zal worden voorzien.

Ten opzichte van de Buitenbezittingen is het jaar 1916 geen gunstig jaar geweest, in zoverre het er op vele plaatsen onrust en beroering heeft gebracht. Op tal van eilanden, Borneo, Celebes, Timor, Flores, enz., hadden min of meer ernstige rustverstoringen plaats; in verscheidene gevallen leidden deze tot bloedige verliezen, door de corpsen gewapende politiedienaren, waaraan de handhaving van orde en veiligheid in de Buitenbezittingen onmiddellijk werd toevertrouwd, geleden. Troepen slaagden er echter overal in de rust met geringe moeite te herstellen. Ten einde na te gaan, in hoeverre bestuursmaatregelen op het gebied van belasting en heerendiensten aanleiding mochten hebben gegeven tot deze rustverstoringen, werd aan het lid in den Raad van Indië Liefrinck een bijzondere opdracht verstrekt en is deze een rondreis begonnen.

Verreweg de ernstigste rustverstoring, welke geheel het karakter van een opstand nam, vond in Midden-Sumatra plaats. Welke aanleiding en oorzaak zijn geweest van den opstand in Djambi is nog niet bekend.

In Atjeh bleef het in 1916 rustig, zoodat het bestuur, dat nog steeds in handen berust van den luit.-generaal Swart, zich kon blijven wijden aan de algemeene ontwikkeling des lands. Enkele op zich zelf staande gevallen van overval en moord op landsdienaren bewijzen, dat, al schikt de massa der bevolking en de hoofden zich in den toestand, er echter nog elementen schuilten, die den oorlogstoestand terugwenschen.

Van de pest werd ook dit jaar Java niet geheel verlost. Wel viel wederom in de gewesten, waar die ziekte tot dusver geheerscht had, een aanmerkelijke afneming van het aantal gevallen te constateeren, maar geheel werden zij niet bevrijd, terwijl de plaag neiging vertoonde zich naar andere gewesten, waar zij zich nog niet had vertoond, uit te breiden. Met de bestrijdingsmiddelen werd krachtig voortgegaan en aan de ontworpen huizeveroordeeling ijverig gewerkt.

Vóór wij dit jaaroverzicht eindigen, dient nog van enkele hier op zich zelf staande belangrijke voorvallen melding te worden gemaakt. Als zoodanig zijn te noemen het bezoek door den gouverneur der Filippijnen aan Java gebracht, welk bezoek wel vermoedelijk geen directe politieke beteekenis had, maar dat er toch zeker toe zal leiden de betrekkingen tot dien Oostelijken koloniale nabuur uit te breiden en te veraanagen. Na het bezoek van dezen gouverneur brachten nog een aantal Amerikaansche ambtenaren uit de kolonie een bezoek aan verschillende plaatsen in Indië.

Het jaar 1916 bracht wijders nog het slot van de langdurige onderhandelingen met Portugal over den ruil van zekere enclaves op het eiland Timor, onderhandelingen, die eenige jaren geleden dreigden te ontfaan in een gevaarlijken twist. Na de eindbeslissing van den tot arbiter gekozen Zwitserschen Bonds-president zijn de betrokken gebiedsdeelen thans door beide regeeringen wederkeerig aan elkaar overgedragen.

Rassenhaat.

Bestaat die haat in onze Oost en bestaat er reden, om, zooals vooral in den laatsten tijd geschiedt, het te doen voorkomen alsof die haat belangrijke propor-

Hoff. van H. M. de Koningin.

O. C. L. VOSVELD,
Opticiën - Instrumentmaker.
Korte Poten 42 - Tel. 3957 - Den Haag.

Hoff. van H. M. de Kon.-Moeder

ties heeft aangenomen en erger wordt, en heeft het zin en nut, om, gesteld dat er wederzijdsche haat is, dien aan te wakkeren en op te zweepen vooral in dezen veelbewogen tijd?

Dat de blanken (totoks) de Indiërs (inboorlingen of Indo's) zouden haten, alleen omdat zij Indiërs zijn, is absurd. De beste vriend, dien wij ooit hebben gehad, was een Indo en met hoevele Indo's en inlanders hebben wij vertrouwelijck, kameraadschappelijck, vriendschappelijck omgegaan, zonder er aan te denken, dat hun huidskleur wat donkerder was dan de onze. En zoo gaat het met de overgrote meerderheid van de Europeanen, vooral van de ontwikkelenden. Van haat jegens den Indiër is bij hen geen sprake. Wel kan er bij sommige verwaande, ingebeelde individuen en bij onontwikkelde menschen, iets als minachting voorkomen, maar haat is ook bij hen hooge uitzondering.

De mogelijkheid dat een Indiër door een Europeaan wordt gehaat, bestaat natuurlijk even goed, als dat totoks elkaar onderling haten. Al is men nog zoo ingenomen met den Indiër in het algemeen, het zou toch dwaas zijn te veronderstellen en te beweren, dat onder hen geen onaangename, onbetrouwbare, valsche, geniepige menschen voorkomen, even goed als onder de totoks, en dat men dezulken niet vriendelijck gezind is en ze op een afstand houdt, is toch begrijpelijk.

Het is echter een dwaasheid om de Indiërs voor te stellen en als een miskend en verdrukt ras en de Europeanen en bloc als kwaadaardige tirannen, die hunne inlandsche en indo-onderhoorigen vernederen, mishandelen en haten.

Hoe staat het echter met de gevoelens van de Indiërs ten opzichte van de Europeanen?

Het is een algemeen voorkomend verschijnsel, dat overheerschers niet worden „bemind” en kleurlingen het ras van hunne blanke vaders of moeders weinig genegen zijn, wat volkomen begrijpelijk is. Zij staan door de schuld van dien vader of die moeder tusschen de beide rassen en worden dikwijls door de blanke overheerschers als minderwaardig beschouwd, terwijl zij zich boven de inlandsche bevolking verheven achten.

Zoo worden in de Britsche Koloniën, de Ver. Staten en elders, de kleurlingen als minderwaardig beschouwd en vormen zij een „apart” gedeelte van de bevolking. In onze Oost bestaat echter die afscheiding niet. Er is gelijkheid van Europeanen en kleurlingen, niet alleen voor de wet, maar ook op het stuk van onderwijs, benoembaarheid tot ambten, enz. Men zal misschien opmerken, dat dan toch het percentage totoks, die de betere en hoogere ambten bekleeden, veel grooter is dan dat van de kleurlingen, maar dan vergeet men, dat het aantal Indo's zeker niet meer dan 50000 bedraagt en er ruim 6 miljoen Hollanders zijn. Als men dat bedenkt en in rekening brengt, zal men moeten erkennen, dat het percentage kleurlingen onder de officieren en ambtenaren hoog is en er dus van achterafzetting geen sprake is, en mocht die hier of daar voorkomen, dan kan men toch zeker niet zeggen, dat het een algemeen verschijnsel is, als gevolg van rassenhaat.

In de Indische Kroniek (Nos. 26 t/m 30 van 1911) komt een artikel voor van H. Steengracht, die zich zelf qualificeert als: noch een conservatief, noch een vriend van het kapitalisme, noch een bestuursman, noch een totok. De schrijver vindt het even als wij „a b s u r d, dat een bepaalde categorie van drijvers, Indo's of Europeanen, onbewezen vooropstellen, dat de Europeanen qua ras tegen den Indo en tegen beschaving van de Indo-klasse is, uit raskindschap en om eigen voordeel”. Dat is uitzondering bij enkele Europeanen, „maar over het algemeen denken deze zonder twijfel zacht over den Indo”. Hij erkent ook, „dat kleurlingen, die Westersch zijn opgevoed en in denken en doen Westelingen zijn geworden, door de totoks ook geheel als zoodanig worden beschouwd en dat is al bewijs genoeg, dat het kleurling zijn op zich zelf geen reden is, noch voor rassenhaat, noch voor minachting van de zijde van den Europeaan”. Waar de laatste mocht voorkomen is het in den regel een persoons- en niet een raskwestie.

Nemen wij echter aan, dat er van de zijde van de Indiërs wel wrok bestaat tegen den Europeaan wegens bovengenoemde redenen of als gevolg van afgunst of iets anders, dan vraagt men zich niet verbazing en ergernis af, welk nut het wel kan hebben, dien wrok of haat aan te wakkeren en te doen toenemen, zooals vooral in den laatsten tijd door de toneelstukken van Fabricius e.a. geschiedt.

Wat denkt men daarmee te bereiken? Moeten wij, Hollanders „er uit” en is dat het doel van al dat ophitsend haat-verwekkend geschrijf? Doch gesteld, dat men door dat opzweepen van de hartstochten, door die overdreven en onware voorstellingen er in slaagde de over het algemeen goedge, meegaande Hollanders „er uit” te krijgen, wat dan? Denkt men heusch, dat men het onder een . . . sche overheersching (vul maar in lezer) beter zou krijgen? Wij hebben alle reden om te gelooven, dat de Hollanders, wat humane en rechtvaardige behandeling

van inboorlingen en kleurlingen betreft, bovenaan staan op de lijst der koloniserende volken.

In theorie, op papier, mogen de inboorlingen van Britsch-Indië het beter hebben, dan die van onze Oost, maar in werkelijkheid is het omgekeerde het geval; onze behandeling van den bruinen broeder is veel gemoedelijker en vriendelijker, dan in Britsch-Indië, waar men op coloured people neerziet. En wat de Indo's betreft, Dr. H. P. N. Muller wees er in „East and West” van Juni 1912 op, dat Britsch-Indië ten eenenmale verschilt, wat aangaat den status van de kleurlingen, die een afzonderlijke klasse vormen en een aparte kolom in de verslagen hebben evenals in de Fransche en Amerikaansche koloniën. „De Engelschman weigert hen te beschouwen als zijns gelijken, al hebben zij ook nog zoo weinig inlandsch bloed in de aderen. Daarentegen worden de kleurlingen in Ned.-Indië als Europeanen beschouwd, ongeacht de mate van inlandsch bloed. Alleen gelijkheid van opvoeding, geestesbeschaving en ontwikkeling is de voorwaarde voor gelijkwaardige behandeling en er is geen beroep, geen carrière, geen ambt, hoe hoog ook, dat niet voor hen bereikbaar is en door hen ook wel wordt bereikt. Zelfs in het Moederland vindt men hen in belangrijke betrekkingen en hooge ambten”.

Nu mag men toch zeker wel zeggen, dat ingeval van een verandering van overheerschers, voor de Indiërs het Engelsch régime nog het beste zou zijn.

„Maar wij willen geen overheerschers meer; Indië voor de Indiërs!” Doch hoe moet het gaan als een groote mogendheid, Westersche of Oostersche, zich aan dien wil niet stoort? Zal het Indische volk, gesteld dat men het onder één hoed kon krijgen, in staat zijn zich te verzetten tegen een machtige vloot en een talrijk, goed gedisciplineerd en goed uitgerust leger? Dat is immers ondenkbaar en ligt het daarom niet op den weg, vooral van Europeanen en ontwikkelde Indiërs, om in stede van bestaanden haat aan te wakkeren of niet bestaanden te doen ontstaan, de toenadering tusschen de rassen te bevorderen en aan de groote massa te doen inzien, dat wat er ook aan ons, Hollanders — onvolmaakt als alle andere menschen — mag ontbreken, de belangen van Indië en de Indiërs bij hen in goede handen zijn?

Voor Indië is het te hopen, dat het nog geruimen tijd aan Nederland verbonden blijft. Vooral nu de koloniale politiek een geheel omkeer heeft ondergaan en een ernstig streven voorzit om Indië vooruit te brengen, door bevordering van kennis, ontwikkeling en welvaart van de bevolking, zou het voor Indië te betreuren zijn, als het Nederlandsche régime door een ander werd vervangen. Nieuwe meesters zouden zeer waarschijnlijk noch betere, noch zachtere meesters zijn. Voor zelfbestuur is Indië nog lang niet rijp; bovendien is het immers niet aan te nemen, dat zulk een Indisch of Javaansch rijk met rust zou worden gelaten en, zooals wij reeds hierboven opmerkten, aan een aanval van een machtigen B.V. zou het geen weerstand kunnen bieden.

Indië zou aan Nederland evenveel verliezen, als Nederland aan Indië en daarom is het zaak, voorloopig bij elkaar te blijven en onder wederzijdsche waardeering, z o n d e r h a a t e n n i j d, samen te werken, om Indië geleidelijk op te voeren en op te voeden tot zelfbestuur en zelfstandigheid.

J. H.

Stemmen uit de Eur. pers in Ned.-Indië.

De sociaal-democraten en een weerbaar Indië.

De *Java-bode* is niet best te spreken over den hr. Sneevliet, sociaal-democraat en secretaris van de *Semarangische Handelsvereniging*: Het blad beschuldigt dezen misleider van het volk, dat hij het Nederlandsche gezag ondermijnt en het volk opstoot tegen onze Regeering. Het stelt de Handelsvereniging de vraag, of deze het goed vindt, dat haar secretaris de schoone actie van „Indië Weerbaar” „poogt te bevullen, te bezoedelen, te besmeuren met de modder van zijn leugenachtige praatjes, met den adem van zijn gore verzinsels, met de viezigheid van zijn sociaal-democratische propaganda”.

De *Java-bode* is gekomen tot het stellen dier vraag door de lezing van het *Vrije Woord*, waarin de hr. Sneevliet beweert, „dat alleen de Hollandsche bourgeoisie belang heeft bij het behoud van Indië”. Dat is gelogen, zegt de *J.-B.* Ook de Nederlandsche arbeider heeft er belang bij, want niet alleen verdient hij zijn brood in de industrieën voor Indië, maar ook zendt hij zijn kinderen, om in Indië goed bezoldigde betrekkingen te bekleeden, terwijl het ten slotte voor den Inlander het verkieslijkst is, dat Indië in Nederlandsche handen blijft. „Het is juist de gemeenste leugen van de sociaal-democraten in Nederland, dat zij den Nederlandschen arbeider voorhouden, dat hij geen belang heeft bij ons koloniaal bezit”. De verstandigen, de eerlijken onder de sociaal-democraten, naar Indië gekomen om hun propaganda voort te zetten, zien dan ook spoedig in „dat hier geheel andere toestanden heerschen dan in Europa en dat het misdadig zou zijn, misdadig tegenover den Inlander, wanneer zij een sociaal-democratische propaganda begonnen”.

De Haagsche Commissiebank

37-39 Prins Hendrikstraat - - - 's-Gravenhage.

Effecten - Coupons - Beleening

Prolongatie - Deposito - Cheques

Safe-Inrichting.

C. J. WEGENAAR, ARTS.

Inwendige en Tropische Ziekten.

Spreekuur 1-2 uur 's nam.

Verhulststraat 47. :: Den Haag.

TELEFOON 205.

Kleedingmagazijnen P. VAN DEN BRUL

AMSTERDAM

DEN HAAG

GRONINGEN

HOORN

LEEWARDEN

HILVERSUM.

ONZE GEMAAKTE

HEEREN-, JONGEHEEREN-
en KINDERKLEEDING

is BEKEND SOLIDE en munt
uit door Eleganten Pasvorm
en KEURIGE AFWERKING

Kleedmakerij van den eersten rang

Middelbare School v. Handel en Administratie, LAAN v. MEERDERVOORT 104 - 's-GRAVENHAGE.

EXTERNAAT en INTERNAAT.

AFD. A. **Bijzondere Middelbare Handelsschool** met als onderbouw eene H.B.S. met 3 j. cursus. Bij beschikking van Z. Exc. den Min. van Binnenl. Zaken **gelijkgesteld** met de openbare handelsscholen te Amsterdam, Rotterdam, etc.

AFD. B. **Bijzondere Hoogere Burgerschool met 5-jarigen cursus.** Eveneens officieel als zoodanig erkend. De 1e en 2e klasse van de beide richtingen vallen samen, zoodat over de keuze Handelsschool of H.B.S. 5-j. c. eerst beslist behoeft te worden na het afloopen der 2e klasse. De school wordt ook door Meisjes bezocht. Prospectus en inlichtingen bij den Directeur

F. TIJMSMA.

A. KOGELS & ZOON

Prinsestraat 52-56 - Tel. 2825. - Den Haag.

Nieuwste modellen

AVOND-
SCHOENEN

brocat, zijde,
goudleer en lak.

Wekelijksche
verzendingen
naar
de Tropen.

Vraagt onzen volledige Catalogus.

Adverteeren doet verkoopen.

Als Sneevliet schrijft: „Je verdedigen doe je alleen als je wat te verdedigen hebt. Als rechten, die een levensbelang voor je vormen, in gevaar komen, dan verzet je je. Maar, ik vraag, welke rechten van de Inlanders komen er in gevaar, als hijs eens van meester zou veranderen? Als er iemand is, die durft beweren, dat de Inlander zooveel, zulke groote rechten heeft, dat de verdediging daarvan zijn leven waard is, hij zegge het. 'k Zoek er nog altijd naar. Als de Inlander beweert, dat hij werkelijk iets te verdedigen heeft, is dat niets anders dan een fiksie", dan noemt de *Java-bode* dit een insinuatie.

Liever dan de *J.-B.* te volgen in de bestrijding van de beweringen van den hr. Sn., willen we de aandacht vestigen op een door *Marrist* in de *Locomotief* van 5 Sept. l.l. ingezonden stuk, waarin hij van een socialistisch standpunt het weerbaar maken van Indië verdedigt.

Wat heeft de ervaring geleerd in den tegenwoordigen wereldoorlog? „Tegen alle socialistische verwachting in, hebben de proletariaten van alle landen naar de wapens gegrepen — zich geschaard aan de zijde hunner regeeringen — en nu reeds meer dan twee jaren verdragen ze al de ellende en al het leed, dat een oorlog brengt — om toch maar de volken te blijven, die ze vóór den oorlog waren". Er mag wel hier en daar eenig individueel verzet zijn — *massaal* heeft het proletariaat overal den vaderland-schen bodem verdedigd en doet dit *nóg*."

Schrijver geloof, dat de Inlanders niet zonder hevige emotie de mare zouden vernemen, „dat een vreemde overheerscher op weg was naar Indië met soldaten, geweren en kanonnen, om de plaats in te nemen van het Nederlandsche gezag". De Inlanders zouden er dan ook niet op vooruitgaan bij een verandering van overheerscher; niet alleen, omdat ze een *veel sterker* onderdrukker boven zich zouden krijgen, waardoor hun eigen macht relatief zou verzwakken en hun m. a. w. een *sterker onderdrukking* zou staan te wachten, maar het is ook de vraag, of de nieuwe gezaghebber beter en beschaafder zou optreden. Ook zou het geval zich kunnen voordoen, dat hij met zijn eigen proletariërs de kolonie overstroomde en dat deze door hun mindere behoeften in staat zouden zijn de Javaansche werkkrachten voor een groot deel te verdringen.

In allen gevalle zou de nieuwe overheerscher de ondervinding missen, die het Nederlandsch gezag in den loop der eeuwen opgedaan heeft.

Er is door iemand gezegd, zoo gaat schr. voort: „Het is beter een bestuur van onrijpen over onrijpen, dan een overheersching", en verder: „Wat heeft een volk met de zaken van een ander volk te maken?"

Zou men werkelijk gelooven, dat de Inlandsche bevolking er op zou vooruitgaan, indien het onmogelijke gebeurde en het Nederlandsche gezag zich om z.g. rechtvaardigheidsgronden terugtrok en — niet door een ander uitheemsch gezag vervangen werd?

„Men kan Indië niet vrij laten. Men kan een van de rijkste en vruchtbaarste landen der wereld niet overlaten aan een achterlijke en dus onproductieve bevolking. Men moge dat persoonlijk minder aardig of onrechtvaardig vinden, het is nu eenmaal zoo. De Javanen zullen eerst dan een eigen en niet beheerscht volk worden, wanneer ze door de economische ontwikkeling van hun land tot intellectuele ontwikkeling gekomen zijn."

In Europa zijn de rechten, die het proletariaat veroverd heeft, a. h. w. de maatstaven van zijn politieke ontwikkeling.

En zou men nu aan de achterlijke bevolking van Indië, waarvan meer dan negen tiende uit analphabeten bestaat, een parlement willen geven, gekozen door de heele Inlandsche bevolking — zonder onderscheid van ras of stand? Dat klinkt prachtig, maar is onmogelijk. Het „algemeen kiesrecht" is geen cadeau, dat een volk ontvangt, het is een *recht*, dat in een bepaald stadium van ontwikkeling afgedwongen wordt. Er zal nóg heel wat moeten gebeuren, voordat een dergelijk recht aan de Indische bevolking gegeven kan worden, meent *Marxist*.

„Dat theoretische parlement zou alleen mogen beslissen over het al of niet weerbaar maken van Indië!"

Een volk in de kinderjaren wordt nu eenmaal beheerscht of door zijn eigen bourgeoisie of door een vreemde. Door evolutie kan het zich slechts opwerken tot zelf-regeeren. Zoolang het dat nóg niet gedaan heeft, worden alle groote vraagstukken buiten het volk om beslist.

„Wanneer het nu is in het belang der Inlandsche bevolking om niet van heerscher te veranderen, dan is het ook haar belang om weerbaar gemaakt te worden. Het doet er niet toe of dit ook in het belang is van den tegenwoordigen overheerscher."

Daar de schr. geloof, dat het in het belang van de ontwikkeling van het Inlandsche volk is om niet van overheerscher te veranderen, is hij voorstander van „Indië Weerbaar", het aan deskundigen overlatende te beoordeelen of en hoe Indië weerbaar te maken is.

Woningvoorziening voor ambtenaren.

Van woningen nood weten we in Nederland mee te praten. Of we iemand spreken uit een groote of kleinere stad, de klacht over stijging der huren is algemeen. Hooren we hier een gesprek aan over wonin-

gen, we zouden ons in Indië verplaatst kunnen denken, want ook daar is op bijna elke plaats gebrek aan woningen. Dat verschijnsel is zeer verklaarbaar trouwens, wat Indië betreft. Het aantal ambtenaren breidt zich voortdurend uit, terwijl verschillende woningen, vroeger door Europeanen betrokken, thans door gegoede Inlanders in gebruik genomen zijn. Er wordt niet voldoende bijgebouwd, hoe voordeelig de belegging van geld in huizen ook wezen moge.

Hoe in dat gebrek aan woningen te voorzien, is een vraag, tot welker beantwoording, volgens een artikel in *De Locomotief*, de heer J. M. in het *Indisch Bouwkundig Tijdschrift* zich gezet heeft.

De zaak van de woningvoorziening is een brandende kwestie geworden. Werd in het moederland veel goeds tot stand gebracht door het particulier initiatief, gesteund door de regeering, voorn. door de stedelijke, in Indië komt men weer achteraan. Al werd te Semarang reeds in de goede richting gestuurd, van gouvernementswege en dan voornamelijk voor de ambtenaren wordt echter nog niet gedaan wat wel gedaan kan worden en wat door alle ambtenaren te doen wenschelijk geacht wordt." En toch heeft het gouvernement in deze een roeping te vervullen, in de eerste plaats voor zijn ambtenaren.

Gaat men in een particuliere betrekking, zoo weet men, waar men moet wonen, en of de huren hoog zijn, en met die verschillende omstandigheden wordt rekening gehouden bij de bepaling der traktementen.

Den ambtenaren wordt een standplaats aangewezen, zonder dat ze eenigen invloed daarop kunnen uitoefenen en waar voor hen een uniforme traktementsregeling geldt, ontstaan er bij hen onbillikheden door omstandigheden, geheel buiten hun bewaamheid of wil gelegen.

Nu is men er toe overgegaan om op sommige plaatsen een duurtetoelag te geven, doch daarmee krijgt de ambtenaar geen woning op een plaats, waar gebrek aan huizen bestaat.

J. M. vindt het geven van zulk een toeslag ook minder goed, omdat het moeilijk is die voor elke plaats billijk vast te stellen en om de juiste grens te trekken tusschen plaatsen, welke *wel* en welke *niet* in aanmerking komen voor een duurtetoelag.

Daar de duurte eener plaats, volgens J. M., voornamelijk bepaald wordt door de hoogte der huurprijzen, zou de meest rationeële oplossing wezen, dat het gouvernement voor zijn ambtenaren woningen liet bouwen, wat bij den dienst der S.S. op verschillende plaatsen reeds geschiedt en voor de officieren sinds lang een gewoonte is.

Voor tijdelijke plaatsingen zouden dan tijdelijke woningen gebouwd moeten worden.

Moeten dergelijke woningen gratis ter beschikking van de ambtenaren gesteld worden, dan wel tegen een bepaalde vergoeding? Geschiedt het eerste, zoo zal er met de traktementen op gerekend worden en zullen de pensioenen er de nadeelige gevolgen van ondervinden. Beter is het om of een vaste som dan wel een zeker percent van het inkomen te laten betalen.

Het schijnt, dat het gouvernement reeds eenigszins in de gewenschte richting werkzaam is, daar op enkele plaatsen waar Mulo-scholen gebouwd worden, er ook een paar onderwijzerswoningen worden bijgezet.

Uit de O. I. Mail.

Gezondheidstoestand.

Begin Nov. j.l. heerschte te Batavia weer typhus. Het rapport meldt:

In de week van 5 tot 11 November kwamen 5 nieuwe typhus-gevallen voor, waarvan 2 bij Europeanen. Een inlander overleed. Onder behandeling zijn thans 16 personen, onder wie 14 Europeanen.

Pestbestrijding.

De Chineesche raad te Djokja vergaderde 12 Nov. j.l. ter bespreking van de pestbestrijding.

Beslist werd, dat met begin 1917 alle Chineesche woningen gesloopt zouden worden, die gevaar zouden opleveren voor de pestuitbreiding.

Indien de bewoners niet financieel krachtig zijn voor het opbouwen hunner woningen, worden hun gelden voorgeschoten, in termijnen terug te betalen.

Een voorbeeld.

De nieuwbouwend regent van Probolinggo, Raden Toemenggoeng Kertohadipoetro, begon zijn loopbaan als schrijver op het residentiekantoor te Soerabaja, is geen regentszoon en stamt evenmin van een aanzienlijke familie af, aldus werd aan de *Loc.* geseind.

Landbouwschool.

Een bedrag van f 7000 is beschikbaar gesteld voor den bouw en eerste inrichting van een landbouwschool voor Inlandsche jongelieden in het district Tjankring, afdeeling Bandoeng.

Uitbreiding Kweekschool Fort de Kock.

De kweekschool voor inlandsche onderwijzers te Fort de Kock zal eene belangrijke uitbreiding ondergaan.

Bij het hoofdgebouw zal een eetzaal voor ongeveer 100 leerlingen worden gebouwd, terwijl verder ver-

BEËEDIGD EXPERT.

Inkoop van Oud-Indische Brillanten, Paarden, Juweelen, enz.

N. BLOM,

Nieuwe Heerengracht 25. Tel. Interc. 8320. AMSTERDAM.

INSTITUUT „HAAGSCHE TEEKENCURSUS"

OPGERICHT 1906.

Gevestigd Galileistraat 2a. - Den Haag.

Opleiding L. O. en M. O. Teekenen. Onderwijs in Etsen, Schilderen en Kunstnijverheid. Spreekuur: Dinsdag 7-9 n.m. en Vrijdag 2-3 n.m.

W. H. BIK. Directie: J. VAANDRAGER.

INRICHTING VOOR SPREEKONDERWIJS.

DEN HAAG, RIJSWIJKSCHE WEG 2.

Directrice: A. BRUGMA, Gemeente-spraakleerares te Den Haag. Spreektijd 12½ - 1½ uur.

GENEZING VAN ALLE SPRAAKGEBREKEN.

Speciale behandeling van stotteren. Onderwijs in Lip-lezen voor dooven. Behandeling van Aphasieën.

GELEGENHEID TOT VAKOPLEIDING.

De prijzen worden berekend naar de omstandigheden. Leerarissen: Mej. A. BRUGMA; Mej. J. HARDERS, Gemeente-Spraakleerares; Mej. H. A. KROON; Mej. J. SCHOUTEN; Mej. D. ZEVENHUIZEN, Gemeente-Spraakleerares.

J. VAN DER LUGT & Co.,

WETERINGSCHANS 40. AMSTERDAM.

Electro-Technisch Bureau

Telefoon Centrum 79

ELECTRICITEIT OP ELK GEBIED.

Luxe Brood- en Banketbakkerij

Willem Renout

Spuistraat 184-186 - Tel. N. 1892 - Torensteeg 7.

AMSTERDAM

AUG. SAVELKOUL.

INDISCHE UITRUSTINGEN VOOR HEEREN EN DAMES.

Heerenkleeding naar Maat.

Batavia - Semarang - Soerabaya - Bandoeng
Amsterdam, Singel hoek Heiligeweg.

Vraagt den Geillustreerden Catalogus der Dames- of Heerenafdeeling.

HEINEKEN'S Glazenwasscherij

STOOM JALOUZIEËN- EN ROLLUIKENFABRIEK

Fabriek van Geschilderde

: Gordijnen :

in meer dan 500 dessins

KLENUS' Stofzuigmachine

Hof- en Rijksleveranciers

'S-GRAVENHAGE

Kettingstraat No. 6 - Telefoon 2478

schillende bijgebouwen, w.o. een keuken, zullen worden opgericht.

De zeekade van Makassar.

11 Nov. j.l. had de officieuze opening plaats van de 780 meter lange zeekade.

Het woord werd gevoerd door gouverneur Frijlink, den hoofdingenieur Strengnaerts, den voorzitter van den gemeenteraad en door nog vele anderen, die hunne bewondering te kennen gaven over het mooie en hechte werk.

De aannemer de Groot releveerde de ontzaglijke moeilijkheden ondervonden.

Terugbrenging particuliere landerijen tot het Landsdomein.

In *De Javabode* van 14 Nov. j.l. lezen wij:

Is tot dusver door de Regeering nog slechts blijk gegeven van haar voornemen een aantal particuliere landen bewesten de Tjimanoek, o.a. het land Tanah Abang ter hoofdplaats Batavia en een 36 landen gelegen in het Tangerangische, door aankoop of ont-eigening tot het Landsdomein te doen terugkeeren, thans is door de Regeering eene ordonnantie vastgesteld, waarbij de verklaring is uitgesproken, dat het algemeen belang vordert, dat in de afdeelingen Demak en Semarang gelegen particuliere landen Gemoelak en Torbaja weder domein van den lande worden.

Het plan om deze landen, die in hoofdzaak dienstbaar worden gemaakt aan rijstcultuur, te onteigenen, houdt verband met de wenschelijkheid — evenals bij de landen in Tangerang — om ter verbetering van den weinig gunstigen economischen toestand van de bevolking in de betrokken streek, op groote schaal irrigatiewerken aldaar aan te leggen, voor den aanleg waarvan over gedeelten dier landen beschikt zal moeten worden.

Reis- en verblijfkosten Europ. en Inl. landsdienaren.

Zoals bekend is reeds een 3-tal jaren geleden als beginsel aangenomen om geen onderscheid meer te maken bij de bezoldiging van landsdienaren tusschen hunnen landaard, m.a.w. om aan Europeanen, Inlanders en vreemde Oosterlingen bij het bekleeden van gelijke betrekkingen en het voldoen aan gelijke voorwaarden, dezelfde inkomsten toe te kennen. Als gevolg van dit beginsel zullen de bestaande uitzonderingen op dien regel geleidelijk worden opgeheven.

Er bestaat nog steeds groot verschil tusschen de wijze van vergoeding van reis- en verblijfkosten van burgerlijke landsdienaren van Europeeschen en niet-Europeeschen landaard. Er bestaat een afzonderlijk Europeesch en een Inlandsch reisreglement.

Het voornemen bestaat om een nieuw algemeen reisreglement vast te stellen, voor alle categorieën van ambtenaren geldende.

Daartoe is, naar *De Javabode* vernam, de instemming gevraagd van den minister van Koloniën, welke ongetwijfeld verleend zal worden.

Voor lokale ressorten.

De langgewenschte regeling, welke den lokalen ressorten het recht geeft inzage te nemen van de ter beschikking van den fiscus staande belastinggegevens, is dan blijkens de officieele berichten tot stand gekomen. Tevens zijn daarbij waarborgen gevonden voor geheimhouding van die gegevens.

Deze bevoegdheid tot het nemen van inzage van de landskolieren, zoomede van alle overige ter beschikking van de belastingadministratie staande gegevens, en daartegenover ook de verplichting van de lokale raden om aan de belastingadministratie inzage te verlenen van de lokale kolieren en verdere gegevens inzake de lokale belastingen naar het inkomen, zijn in de betrokken Gouvernementsbelasting-ordonnanties vastgelegd.

De geheimhoudings-waarborgen zijn voor de lokale ressorten gevonden in een aanvulling van de lokale radenordonnantie, welke het aan een ieder verbiedt om hetgeen hem uithoofde van zijn lidmaatschap eener commissie van aanslag of van voorlichting of zijn, het zij tegenwoordig, hetzij vroeger ambt, nopens aanslag in eene belasting naar het inkomen, inkomsten, vermogen, uitkeeringen, bedrijf, beroep, waardigheid, bediening of betrekking, of werkzaamheden van anderen gebleken of medegedeeld is, verder bekend te maken dan voor de uitoefening van zijn lidmaatschap, ambt of betrekking in dienst van het lokaal ressort gevorderd wordt. Die geheimhouding behoeft echter niet in acht te worden genomen tegenover hen, die gehouden zijn om te adviseeren of te beslissen omtrent dolantiën tegen den aanslag in de lokale belasting naar het inkomen.

Tegen het opzettelijk schenden van de geheimhouding is gevangenisstraf van ten hoogste zes maanden of geldboete van ten hoogste twaalfhonderd gulden bedreigd. Geen vervolging wordt ingesteld dan op klacht van hem, ten aanzien van wien de geheimhouding is geschonden.

Voor al in Semarang, waar een eigen inkomstenbelasting in wording is, zal het bericht van het tot stand komen van deze regeling met ingenomenheid zijn begroet.

Suriname.

De Gouverneurs-wisseling.

Zaterdag 25 November om zes uur weerklonken drie schoten, die aankondigden, dat Gouverneur Staal was aangekomen, waarna te 8 uur vijf schoten den volke kond deden, dat Zijne Excellentie zich een uur later, dus te 9 uur, zou ontschepen. Aan boord verwelkomd door den Agent-Generaal, aan Heer C. van Drimmelen, die aangewezen was om den Gouverneur bij afwezigheid te vervangen en door den Voorzitter der Koloniale Staten, den Heer Jhr. Mr. H. W. van Asch van Wijck, in het costume van Maltheser-ridder, kwam Zijne Excellentie precies op tijd met Mevrouw en dochter per Gouvernements-sloop aan de Marinetrapp aan. Van het gezelschap werd een kiek genomen, waarna men zich langs de eewachten van Infanterie en Schutterij en tusschen een dubbele rij Padvinders en Padvindsters door naar het Gouvernementshotel begaf. Hier werd de nieuwe landvoogd door den aftredenden Gouverneur ontvangen en aan de daar aanwezige Hoofdamtbenaren en ambtenaren voorgesteld, waarna Gouverneur Staal zich naar het Gebouw der Koloniale Staten begaf.

De rede, die Zijne Excellentie daar uitsprak, geeft hoop op de toekomst voor dit prachtige rijke land, dat een sieraad onder onze koloniën zou kunnen zijn, maar in de laatste jaren niets dan teleurstellingen en tegenslagen heeft te boeken. Vooral de mededeeling omtrent de oprichting van het Suriname-Studie-Syndicaat en het beroep op de daadwerkelijke medewerking van de geheele bevolking om den weder-opbloei van de Kolonie te helpen bevorderen, zullen met voldoening en instemming ontvangen zijn.

Kort na den terugkeer van Gouverneur Staal in het Gouvernementshotel, verlieten Baron van Asbeck en Mevrouw de stad om zich tot het vertrek van de boot naar New-York, naar de Plantage Mariëburg te begeven. Begeleid door Gouverneur Staal begaven zij zich te voet naar de Marinetrapp. Onder de vele bouquetten en bloemstukken als afscheidsgroet aangeboden, uitingen van sympathie en dankbaarheid voor de belangstelling in zoovele zaken getoond, zowel door Baron van Asbeck, als door Mevrouw, zal de laatste gewaardeerd hebben een bouquet, enkele oogenblikken voor het vertrek aangeboden door een aardig padvindstertje als erkentelijkheid voor de belangstelling, door Mevrouw Van Asbeck herhaaldelijk voor de Meisjes-troep getoond.

Maandag vertrekt de boot via Curaçao en Haiti naar New-York.

Naar wij vernemen bestaat het voornemen bij de bewoners der onliggende plantages, Baron van Asbeck en Mevrouw bij hun vertrek van Mariëburg plechtig uitgeleide te doen.

K.

Paramaribo, 25 Nov. 1916.

Rede door den nieuw benoemden Gouverneur Staal op 25 November in een plechtige zitting der Koloniale Staten gehouden, ter aanvaarding van het bestuur.

Mijnheer de Voorzitter,

Mijne heeren, leden der Koloniale Staten.

Het zal U niet bevreemden dat, toen ik mij voorbereide voor deze plechtige zitting der Koloniale Staten, tal van herinneringen aan vroegere tijden in mij herleefden. Bonte herinneringen aan menige gedachtenwisseling, in deze zaal door mij bijgewoond; levendige herinneringen aan hen, die destijds onder leiding van den hooggeëerden Voorzitter, den heer d a C o s t a, Uwe vergadering vormden.

In de acht jaren, die sedert verlieten, heeft het aan wisseling van personen niet ontbroken; slechts enkelen uit den tijd waarvan ik spreek, zijn in Uw midden gebleven; ook hunne gedachten zullen zeker op dit oogenblik teruggaan naar hunne toenmalige medeleden en stilstaan bij diegenen, die de dood van hen wegnam. Een stille groet aan de overledenen vergezelt den groet, dien ik U allen, mijne heeren, gaarne toeroep.

Eene andere herinnering heeft mij niet verlaten; het is die aan de vriendelijke bejegening, welke mij als gedelegeerde zoo menigmaal van de zijde van Uwe vergadering ten deel viel en aan de voortvarende medewerking en aangename samenwerking, die het overleg tusschen Bestuur en Kol. Staten in het tijdperk, waarvan ik ervaring heb, kenmerkten. Ik vlei mij met de verwachting, dat gij, Mijnheer de Voorzitter, gij, mijne heeren leden, in de voor ons liggende toekomst mijne vroegere ervaring zult willen bevestigen en versterken, waartoe ik het mijne gaarne zal bijdragen.

Een welgemeenden groet breng ik ook aan de bevolking bij mijn terugkeer in Suriname. Ik verheug mij op de komende dagen; ik verblijd mij op het wederzien van zoovele bekenden, wier vriendschap mij in goede herinnering is bijgebleven. En ik spits er mij op de vroeger bezochte oorden wederom te betreden en vooruitgang te mogen bespeuren in veel, dat ik destijds worden zag. Met mijne herinneringen

CONSERVEN - TIELEMAN & DROS

LEIDEN - HOLLAND.

Blikgroenten
Visch, Vleeschwaren
Soepen, Pickles, Jams

Leveranciers aan het Departement van Koloniën, Oorlog Marine en aan de voornaamste Stoomvaartlijnen.

KEIZERSHOF

DEN HAAG, Spuistraat hoek Veenestraat.

STOFFEN, ZIJDE, FLUWEL,
FLANEL en KATOEN.

NIUWENDIJK 194—196 AMSTERDAM.

NIUWE ZENDINGEN ZIJDE UIT LYON.
Eng. en Fransche Stoffen v. Costumes en Tailor mades
EFFEN VELVETS, alle kleuren

55 cM breed 1.65 2.25 3.25 p. meter
110 cM breed 7.75 p. meter.

Echt Engelsch Seal Plush, Astracan.
Moderne Bontstellen. Mantels en Costumes.
Enorme keuze in elegante BLOUSES.

SEMI EMAILLE FOTO'S

op Broche, Daspelden, Manchetknoopen
en Aanhangers, NAAR ELK PORTRET,
bestelt U het best bij:

A. M. A. SUSAN

Regentesselaan 108 - Telefoon Haag 6757
Boekhorststraat 14 - Telefoon Haag 3305

BROCHE vanaf 70 cent

THE BERLITZSCHOOL OF LANGUAGES

WELBEKEND - BU-ALLEN DIE NIET VERLOF IN NEDERLAND VERTOEFEN

DEGELUK ONDERWIJS IN

DUITSCH, ENGELSCH, FRANSCH, SPAANSCH, ITALIAANSCH

LET OP HET JUISTE ADRES DER ORIGINEELE BERLITZSCHOOL

— OVER DE WAALSCHIE KERK —

58° NOORDEINDE NIET-BOVEN-KRUL TEL: 2234

W. M. WEIJNE

DANS-INSTITUUT.

Koningin Emmakade 133, Telefoon 3348

'S-GRAVENHAGE.

Prospectus op aanvraag gratis verkrijgbaar.

Schill & Capadose

Hofstraat 17 's-Gravenhage

BANKIERS - KASSIERS.

ADMINISTRATIE VAN VERMOGENS.

SAFE-DEPOSIT.

OPEN EN GESLOTEN BEWAARNEMING.

DEPOSITO'S, PROLONGATIES.

CHANGE.

ASSURANTIE. (LEVENSVERZEKERING.

Adverteeren doet verkoopen.

mengen zich gevoelens van groote dankbaarheid. Innige dankbaarheid — waarin gij, mijne heeren, ongetwijfeld zult deelen — dat Nederland met zijne Koloniën tot dusver gespaard gebleven is te midden van den ontzettenden oorlog. Ook voor onzen Staat zijn de tijden zwaar, doch hoe gelukkig mogen wij ons prijzen dat wij in vrede leven!

Oprechte dankbaarheid bezielt mij persoonlijk dat het Hare Majesteit onze geëerbiedigde Koningin behaagd heeft het bestuur over dit rijke land, waarvoor — naar mij is mogen blijken — Hare Majesteit zoo groote belangstelling koestert, aan mij toe te vertrouwen.

Dit rijke land! Is het niet of ik spot met de werkelijkheid? Want bleef het iemand verborgen, dat Suriname den smartelijk treffenden roep heeft van eene arme, schier niet te helpen kolonie, gebeukt door tegenslag op tegenslag, verstoken van vooruitgang, vermeden door de welvaart? Toch, mijne heeren, herhaal ik mijne woorden: dit rijke land. Het is immers een kostelijke rijkdom, dien wij om ons zien in den krachtigen plantengroei, den kleurigen bloementooi, den zwaren vruchtenlast, want zij getuigen van de gulle gaven van een vruchtbaren bodem, dien grooten schat van Suriname; zekerder, veiliger schat dan de onzichtbare mineralen, die zoo dikwijls méér aantrekkingskracht schijnen uit te oefenen. Het spreekt van zelf, dat de ontginning van kostbare delfstoffen niet mag worden veronachtzaamd, maar, — hoewel het klinkt als een gemeenplaats — het kan niet genoeg herhaald worden: Suriname is een landbouwland; de ontwikkeling en de bloei van Suriname zijn bovenal afhankelijk van de ontplooiing van het landbouwbedrijf; de waarachtige rijkdom van Suriname is de vruchtbaarheid van den bodem. Onloochenbaar zijn de kenteekenen van dien rijkdom en daarom mag ik spreken van een rijk land; daarom moet ik de toekomst met hoopvol vertrouwen tegemoet zien. Geenszins onderschat ik de moeilijkheden, die belemmerend op het bedrijf inwerken; geenszins vergeet ik de teleurstellende ervaringen, die ook in het landbouwbedrijf niet zijn uitgebleven. Tegoed toch herinner ik mij de nare weeten van de ziekten in de cacao; te zeer voel ik de leegte waar eenmaal uitgestrekte, frissche bacovelden zulke blijde verwachtingen wekten. Ik heb de vreugde medegeleefd toen Augustus 1906 inzette met eene schoone belofte en ik kan er mij dus indenken hoe groot de teleurstelling geweest moet zijn bij het aanzien van de verwoestingen door de Panama-ziekte. Maar ik heb niet het geloof verloren dat opnieuw de bacove zal worden geplant en dat de zorg, inmiddels aan andere gewassen besteed, — waarvan reeds nu de gelukkige uitkomsten zijn waar te nemen — den vruchtenoogst zal verrijken met dien van andere waardevolle producten.

Het is mij een groote voldoening dat ik in Nederland belangstelling heb mogen vinden voor de ontwikkeling van Suriname's landbouw en thans hier mag bevestigen wat U reeds bekend geworden zal zijn, de oprichting van het Suriname-studie-syndicaat, waarvan het doel is de mogelijkheid van eene krachtige uitbreiding en vernieuwing van de landbouw-nijverheid in deze kolonie rustig te onderzoeken.

Het zal U, mijne heeren, ongetwijfeld stemmen tot erkentelijkheid, dat in het syndicaat het streven tot niting is gekomen om de kennis, de energie en het kapitaal, waarmede in Nederlandsch-Oost-Indië zoo ontzaglijk veel is tot stand gebracht, ook dienstbaar te maken aan Nederl.-West-Indië. Met mij zult gij deelen in de hoop en verwachting, dat het syndicaat, onder zijne uitmuntende leiding, in hooge mate ten goede zal komen aan Suriname's belangen.

Door eene andere groep worden intusschen ernstige pogingen gedaan om een cultuurbank te stichten en tot mijne blijdschap mocht ik ook voor andere takken van nijverheid welwillende aandacht en tegemoetkomende hulpvaardigheid aantreffen.

Is er dus reden te over voor opgewektheid, toch zou ik mij onbevredigd voelen, wanneer ik niet zou mogen bouwen op krachtige hulp van Suriname's bevolking zelve. Wij weten hoe het volk van Suriname gehecht is aan zijn geboortegrond, hoe het zijn land gaarne hoogelijk prijst. Weldadig doen die lof en liefde aan, maar wij mogen dan ook vergen dat het door daden getuigt van de waarheid zijner woorden, dat het ons toont niet alleen in het hart, niet alleen in den mond, maar ook in de handen liefde te hebben voor Suriname. Dit volk en allen, die in zijne samenleving zijn opgenomen, roep ik op om te doen blijken, dat zij bereid zijn door persoonlijke toewijding, persoonlijke krachtsinspanning deel te nemen aan het werk der ontwikkeling van het land; gereed het eigen welvaren ook zelf te verzorgen.

De weg is gebaad, ik herinner aan de maatregelen, die genomen zijn om door voorbeeld en leering den kleinen landbouwer voor te lichten in zijn bedrijf; ik herinner, met groote ingenomenheid, aan den onder het bestuur van mijn hooggeachten voorganger aangevangen leergang voor de verbrediging van landbouwkennis. Het zal mijn ernstig streven zijn in die richting voort te werken en mijn ambtsvoorganger ook te volgen in hetgeen hij op

ander gebied dan dat van den landbouw deed tot aanwakkering van den arbeidszin. Al wat strekken kan tot prikkeling van de arbeidzaamheid zal ik steunen en bevorderen met even vasten wil als waarmede ik zal afwijzen en tegengaan al wat haar verslapt. Ik zal mij beijveren om, zooveel in mijn vermogen ligt, de gelegenheid voor rustigen en vruchtdragenden arbeid te verruimen. Niet alleen in den landbouw, maar in zoovele bedrijven als bestaanbaar blijken te zijn.

Maar de geheele bevolking geve mij dan ook daartoe haar kracht en goeden wil ten volle. Verheft U door Uw eigen kracht — roep ik haar met aandrang toe. Steunt wel op anderen, die grooter kennis, rijper ervaring, ruimer middelen, uitgebreider handelsbetrekkingen hebben, maar leunt op U zelve. En weest verzekerd dat ik U van ganscher harte zal bijstaan in uwe pogingen om vooruit te komen.

Mijne heeren, mijne groote belangstelling in het lot der bevolking heeft mij deze, tot haar gerichte woorden ingegeven. Ik ben overtuigd, dat de gedachten, die ik uitsprak, bij U volle instemming zullen vinden en dat allen, die geen opwekking behoeven evenals gij niets liever zullen wenschen dan dat algemeen het bewustzijn levendig blijft, dat eep ieder eene taak heeft te vervullen in het belang der gemeenschap. Alleen dan toch kan de gemeenschapszin bestaan en onderlinge samenwerking verkregen worden.

Aan ons, aan U en mij, is de taak het geestelijk en stoffelijk welzijn der bevolking naar ons beste vermogen te behartigen. Wilt mij daarvoor Uwen steun geven op elk terrein, waarop wij elkander zullen ontmoeten. Wij zullen niet altijd kunnen bereiken wat wij wel zouden wenschen, want — al zal het zelfbeheersching van ons vorderen — wij zullen onze idealen moeten toetsen aan de nuchtere werkelijkheid. De grenzen van een voorzichtig geldelijk beheer zullen wij voor oogen moeten houden; wij mogen den eisch niet loslaten dat de kolonie hare eigen huishouding zelve behoort te behartigen, zij het dat die toekomst eerst geleidelijk verkregen zal kunnen worden. De behandeling van de begroting zal ons gelegenheid geven hierover nader van gedachten te wisselen en te overleggen hoe wij op het einddoel kunnen aansturen, zonder de wezenlijke belangen der kolonie te schaden. Het is mijn voornemen persoonlijk aan Uwe beraadslagingen over deze belangrijke zaak deel te nemen.

Het zal U, mijne heeren, duidelijk geworden zijn in welken geest ik wil arbeiden aan het welzijn der kolonie. Ik zal voortgaan met mijne pogingen om deugdelijken bijstand van buiten de kolonie uit te lokken en aan te moedigen en tegelijkertijd trachten de krachten, in de kolonie zelve aanwezig, tot haar recht te doen komen.

Het is mijn oprecht verlangen al mijne kracht, mijn beste weten en mijne volle toewijding ten dienste te stellen van land en volk; mijne illusie: te mogen bijdragen tot de verbetering der levensomstandigheden van dit volk, met zijne, met Uwe hulp; de grootste voldoening zal zijn den voorspoed te zien dagen over dit land.

God zegene onzen arbeid; Hij zegene dit land; Hij zegene dit volk.

Met deze bede in het hart overhandig ik U de stukken betreffende mijne benoeming en beëdiging en aanvaard, in naam van Hare Majesteit onze Koningin Wilhelmina, het bestuur over Suriname.

Curaçao.

Melden wij reeds, dat half Nov. j.l. de weldadige regens voor de kolonie begonnen, ook de tweede helft dier maand is gunstig geweest, zooals wij uit de jongste bladen lezen.

Na zware regens liep o.a. de stadswijk Cornet onder water en vormde zich een meertje, dat na verloop van eenigen tijd een moeras wordt, waarin zich allerlei voor de gezondheid schadelijke kiemen ontwikkelen. Om dit te voorkomen is dit jaar van bestuurswege met behulp van de stoomwals en een groote pomp, het meertje tot tweemaal toe leeggepompt.

Op andere plaatsen, waar zich kleine plassen vormen, werden daarin petroleum en koolteer gegoten.

* * *

Van de werven van de firma S. E. L. Maduro en Sons is 18 Nov. j.l. te water gelaten een van de groote lichters, welke aldaar gebouwd worden voor rekening van de Bataafsche Petroleum Maatschappij en bestemd zijn voor vervoer van olie van Maracaibo naar Curaçao. Dit vaartuig, dat 800 ton olie kan laden, is met den naam „Willemstad" gedoopt.

* * *

De heer Benj. J. Delvalle, consul van Denemarken te Willemstad, heeft het initiatief genomen tot het houden van een inzameling ten bate van de vele

G. J. R. VAN DER GAAG & ZOON

GROENMARKT 27

TELEPHOON No. 2512

□ □ DRUGERIJEN :: :: CHEMICALIËN □ □
□ □ DEPOT DER MEEST BEKENDE BINNEN- □ □
□ □ EN BUITENLANDSCHE SPÉCIALITÉS □ □

Sigaren Ex- en Import-Maatschappij

voorh. L. LANGE.

Leverancier van Z.K.H. PRINS HENDRIK DER NEDERLANDEN
HERTOG VAN MECKLENBURG, ENZ.

Lange Voorhout 86. 's-Gravenhage.

Speciale verpakking voor de Tropen.

HOOGFIJNE LICHTRE BREMER SIGAREN
..... GEIMPORTEERDE HAVANA SIGAREN

Familie-Pension KINZLER

Daendelsstraat 69 - Tel. H. 925.

DEN HAAG.

1ste klasse inrichting. Badkamer.

Desverlangd

INDISCHE TAFEL.

J. v. MOORSEL

Schoolstraat 27 - Den Haag - Tel. 2014

EERSTE HUIS

in: Stoffen, Mouselines en Witte
Goederen. :: Stalen op aanvraag.

Pension „DE KLONIA"

Wed. C. M. DE KLONIA-v. d. Heyden.

Westeinde 3

Telefoon Z 5175

AMSTERDAM.

Instituut ROELIJN

Jan v. Riebeeckstraat 88 - 's-Gravenhage

Eigenares en Directrice: Mejuffr. J. ROELIJN.

Machineschrijven

Stenografie

Talen

Boekhouden

PROSPECTUS OP AANVRAGE.

.....GRATIS VERKRIJGBAAR

slachtoffers van den hevigen orkaan, welke in Oct. St. Thomas geteisterd heeft.

„Dr. Th. G. den Houter contra Jhr. Mr. H. M. v. Weede”.

Zoo luidt de titel van het hoofdartikel in *De Amigoe* van 18 Nov. j.l. Wij ontleenen daaraan:

„Het heeft indertijd op Curaçao een heel onplezierigen indruk gemaakt, dat het rapport van Jhr. Mr. H. M. van Weede officieel verspreid werd door opname daarvan in het Oranjeboek 1911.

De reden van deze algemeene misnoegdheid was hierin gelegen, dat nu als het ware door Z. Exc. den Minister van Buitenlandsche Zaken officieele sanctie gegeven werd aan het vele verkeerde, wat in dat rapport omtrent den algemeenen sanitairen toestand van Curaçao gezegd werd.

Onbillijk tegenover Jhr. van Weede mogen we echter niet zijn, integendeel moeten wij hem dankbaar wezen, dat hij openbaar maakte, wat er van ons publiek werd verteld. Hij verkondigde niet zijn eigen persoonlijke meening, maar wat anderen van ons zeiden.

Als Secretaris van den Nederlandschen Gezant te Washington was hij in een prachtige gelegenheid om veel te hooren. Zoo werd hem uitdrukkelijk medegedeeld „door een hooggeplaatst ambtenaar aan het Departement van Marine te Washington, dat de Duitsche en Amerikaanse oorlogsschepen in de laatste jaren onze haven meden, omdat te Willemstad een behoorlijke regeling der prostitutie ontbreekt. De gevolgen van dat volkomen gebrek aan eenige regeling op dit gebied zijn voor den dienst op onze eigen oorlogsschepen en op alle koopvaardij-schepen hoogst noodlottig. Binnen korten tijd wordt het grootste deel der bemanning invalide.

„De sanitaire toestand van onze kolonie, voor wat dezen bijzonderen tak aangaat, heeft in het buitenland een zeer slechten naam. Willemstad is op het stuk van venerische ziekten slechts door Barbados en Paramaribo overtroffen.

Gelukkig heeft de Nederlandsche Regeering een alleszins bevoegd man als Dr. den Houter hierheen gezonden om officieel te onderzoeken, wat er aan is van die slechte geruchten.

Het rapport van Dr. den Houter verscheen en al aanstonds bleek, dat al die geruchten sterk overdreven zijn.

Het is een levensbelang voor onze havenstad, dat de goede naam van Curaçao in eere worde hersteld. De oorlogsschepen van Vreemde Mogendheden behoeven ons niet te mijden, de koopvaardijers niet bevreest te zijn, dat een groot deel der bemanning na bezoek aan onze haven besmet aan boord terugkeert, ongeschikt voor verderen dienst.

Zoo erg is het, Goddank, niet, al is het, helaas, evenals in andere havensteden, reeds erg genoeg.

Ten zeerste zouden wij het derhalve apprecieeren, als Z. Exc. de Minister van Buitenlandsche Zaken voldoende termen aanwezig vond om ook het oordeel van Dr. den Houter officieel te verspreiden door opname in het Oranjeboek, dan zou de goede naam Curaçao ten deele althans gerehabiliteerd worden.

Dr. den Houter heeft officieel verslag uitgebracht over den omvang van het heerschende kwaad. Hij spreekt als deskundige, heeft het niet van hooren zeggen van buitenlanders, maar spreekt zijn oordeel uit na persoonlijk onderzoek.

Jhr. van Weede heeft slechts een paar weken op Curaçao vertoefd. Dr. den Houter brengt zijn verslag uit na bijna een half jaar hier gewoond te hebben; het rapport is geteekend 10 Juli 1916.

Het verscheen als *Bijvoegsel* van de *Ned. Staatscourant* en werd Vrijdag 1.1. in *De Cur. Crt.* gepubliceerd. Het handelt over de bestrijding van besmettelijke geslachtsziekten en vangt aldus aan:

„In de eerste plaats komt wel de vraag aan de orde of, in vergelijking met omliggende plaatsen en landen, de toestand te Curaçao zoo ongunstig is, als soms verluidt.

En nu meen ik al aanstonds te moeten verklaren, dat ik dien indruk niet heb verkregen, na hetgeen ik zag en hoorde in en van enkele Midden- en Zuid-Amerikaansche plaatsen.

Veeleer ben ik de overtuiging toegedaan, dat de toestand hier niet erger is dan elders in deze streken.

Het blad komt tot de slotsom: „1°. dat de sanitaire toestand op Curaçao niet zoo slecht is, als het *Rapport van Weede* deed voorkomen, en 2°. dat de middelen ter verbetering, daarin aangegeven, niet de meest afdoende zijn en zelfs niet de minste aanbeveling verdienen.

Het leeken-oordeel werd volkomen te niet gedaan door de bezadigde uitspraak van een alleszins tot oordeelen bevoegd deskundige.

Voor het algemeen belang van Curaçao is het van het hoogste gewicht, dat deze woorden van Dr. den Houter wereldkundig worden.”

Onder het opschrift:

De treurige werkelijkheid.

lezen wij in de *Amigoe* van 25 Nov. j.l. o.m.:

Dr. den Houter vervolgt:

„Allerminst werd het (voorafgaande) vooropgesteld om den toestand op Curaçao te verbloemen, want het moge te Curaçao vergelijkender wijze niet erger zijn dan elders rondom, ons gaat thans Curaçao aan en dan moet geconstateerd, dat, wat trouwens te verwachten was en vrijwel overal werd waargenomen, het voortwoekeren van besmettelijke geslachtsziekten ook hier een toenemend kwaad is, welks bestrijding tal van moeilijkheden oplevert, maar dat een lijdelijk toezien, noch van de bevolking, noch, en allerminst, van de Overheid gedooft.”

De Redactie besluit met de woorden:

„De komst van Dr. den Houter en Dr. Waterman strekt ons ten bewijs, dat het Gouvernement voortaan minder lijdelijk zal toezien, maar krachtig ingrijpen om het steeds toenemende kwaad te keeren.

En de bevolking, wat zal de bevolking doen?

Wat helpen goede wetten zonder goede zeden?”

WAT DE INLANDER ZEGT.

„Een Daad van Opruiing”? Er zijn momenten in het menschelek leven — alzo de *Modjopait* — waarin wij ons nader tot elkaar voelen aangetrokken. Uiteenlopende oorzaken zijn daarvoor te vinden. In tijden van vreugde wordt vaak de eene mensch door een innerlijken drang tot den anderen gevoerd; ook in dagen van kommer en tegenspoed komen hechte banden tot stand. De Inl. bladen beleven dit laatste. Zij hebben hetzelfde streven en huldigen de leuze: „*brani kraná benar*” (durven omdat wij in ons recht zijn), maar zijn daardoor in conflict gekomen met het verscherpte drukpersreglement. We zullen hier niet in herhaling vervallen, doch slechts in 'tkort vermelden, dat de inhoud van geincrimineerde artikelen gekwalificeerd wordt als: *een daad van opruiing*. In hoeverre de openbare aanklager daarin gelijk heeft, zal het vonnis van de rechtbank moeten uitwijzen. Wij zijn ons echter niet bewust iets gedaan te hebben met de bedoeling om gevoelens van haat, vijandschap of minachting tusschen verschillende groepen van Nederlandsche onderdanen of van ingezetenen van Nederlandsch-Indië op te wekken of te bevorderen. Integendeel hebben wij steeds gepoogd de economisch zwakken op te wekken om door opvoeding en onderwijs zich zoover op te heffen, dat ook zij aan het oppervlak der samenleving kunnen drijven.

Inlandsche Burgerlijke Stand. Uit de voorstellen der welvaartcommissie aangehaald: „Na een bespreking van het schema van het departement van Justitie voor de invoering van een burgerlijken stand voor niet-Christen-Inlanders, blijkt, dat de vergadering „zich niet kan vereenigen met een voorstel van den Voorzitter om voor den Inlandschen adel de aangiften voor den Burgerlijken Stand facultatief te stellen, terwijl zij de deshoofden voor die instelling nog niet rijp acht.”

Het „nog niet rijp zijn” — alzo bovengenoemde *Modjopait* — is een vervelend wachtwoord. Als wij nogmaals een 300-tal jaren verder zijn en men komt weer met ditzelfde onderwerp aandragen, dan zal het nog steeds heeten: „de Inlanders zijn daarvoor nog niet rijp.” Zeer zeker zal dit volk van miljoenen nimmer rijp worden, wanneer aan de „rijpmaking” nu geen begin wordt gemaakt. En ik geloof, dat de leden van de welvaartcommissie nog niet rijp genoeg zijn om een gezond oordeel te vellen over de invoering van een burgerlijken stand voor niet-Christen-Inlanders. Naar mijn zeer bescheiden meening zal men ook nimmer een vrucht rijp zien, wanneer men niet eerst de pit ging planten”. Alzo bovengenoemd blad.

Een klacht. In de *Persekoetoean* is een open brief opgenomen aan het kerkbestuur te Weltevreden, van een commissie uit en namens het hoofdbestuur van het *Ambonsch Studiefonds*, waarin wordt aangegeven, dat zij door de vele en zware heffingen en de vele godsdienst oefeningen, waartoe zij verplicht worden, véél tijd verliezen, welke, gelijk op andere plaatsen in de Minahassa geschiedt, beter benut kon worden voor het beoefenen van nijverheid en landbouw. De bevolking van Ambon wordt daarom ook hoe langer hoe armer.

Lessen. Uit den opstand in Djambi — alzo de *Kaem Moeda* — kan de les getrokken worden, dat het een onverstandige politiek is de Inlandsche hoofden bij voorkeur uit andere streken te nemen, uit vrees, dat dezen anders hun eigen familie zouden helpen. Hiervoor behoefde de Regeering evenwel niet bevreest te zijn, in aanmerking genomen het standpunt, waarop nu de kleine man thans reeds staat, en het feit, dat ook van hooger hand wel degelijk notitie genomen wordt van de uitingen der Inlandsche Pers. Dat in Djambi Inlandsche hoofden vermoord zijn, waaronder die afkomstig van Sumatra's Westkust is wel een bewijs, dat deze niet op de hoogte waren van hetgeen er onder het volk omging. Zulks zou niet het geval geweest zijn met hoofden uit Djambi zelf. Dezen zouden wel door de familieleden gewaarschuwd zijn. Ook in andere zaken zouden de bloedverwanten hun niet de noodige waarschuwingen onthouden hebben uit vrees, dat zij anders ontslagen zouden worden. Met nadruk wordt in herinnering gebracht, dat de vermoorde *demang* eerst drie maanden te

Instituut WOLTERS
Surinamestraat 25 Den Haag
OPLEIDING H. B. S.,
GYMNASIUM EN LYCEUM.
C. G. J. WOLTERS.

HET UNIFORMHUIS

Civiel- en Uniformkleeding
Tropen-Uitrustingen

N.-Z. VOORBURG WAL 130

AMSTERDAM

C. HOYNG,

Spuistraat 20-22 Den Haag.

AMSTERDAM - UTRECHT.

Onze Geillustreerde Catalogus is een uitstekende handleiding om zich op huishoudelijk gebied in te richten.

TAFELSERVIEZEN, GLASWERK, LEPELS
VORKEN, MESSEN, GASOLINELAMPEN.

Prijscourant gratis.

P. M. BROEKMANS

LADIES AND GENTLEMEN'S TAILOR

16, 18, KONINGSPLEIN 20, 439

AMSTERDAM

SPECIAAL INGERICHT VOOR REPATRIEERENDEN

LEVERING BINNEN 24 UUR

Amercan Hotel - Amsterdam

Hotel en Café-Restaurant le Rang.

Schoonste Ligging - Moderne Inrichting

Electrische Verlichting - Centrale Verwarming

Electrische Personenlift

Omnibus aan 't Station - Matige Prijzen

A. W. VOLMER, Directeur.

Tel. Interc. 4737.

Code 5th Edition A. B. C.

„DE OUDE VETTE HEN”

Anno 1680.

DRIEHOEKJES.

TEL. HAAG 2480 en 2500.

Holleveranciers.

BRUINBROOD

**SPORTBESCHUIT
BESCHUIT
BANKET**

VERKOOPHUIS

GR. HERTOGINNELAAN 103-105-107

Tramhalte 7 en A DEN HAAG
halte Valeriusstraat

Eenig adres voor hen die zich goed en voordelig van nieuwe of Tweedehands Meubelen willen voorzien. —

DAGELIJKS (ook des Zondags) GEOPEND
van 10 tot 4 uur.

voren zijn ontslag genomen had als plaatselijk voorzitter van de *Sarikat Islam*, uit eigen beweging, omdat hij zich daarvoor te oud gevoelde en 't hem te druk was. Als voorzitter is hij toen vervangen door een *hadji*, zijn vriend. Onder de leden was hij zeer bemind wegens zijn vriendelijkheid in den omgang.

Van Menang-kabauers. In de *Oetoesan Melajoe* staat een verslag van een lezing op de Pasar Malem te Padang gehouden, waarin de Menang kabauers aangespoord werden om hunne economische belangen beter te behartigen, eigen nijverheid te bevorderen en een normaalschool op te richten tot vorming van Mohamedaansche godsdienstonderwijzers. De redacteur van dit blad is toen hierover in debat getreden. Met het eerste punt kon hij zich wel vereenigen, maar vond beter het laatste punt niet aan te roeren, daar de jaarmarkt bezocht wordt door personen van verschillende landaard en godsdienst. Voorts zou die school een monopolie zijn voor een bepaalde richting in de Mohamedaansche wereld ten koste van de vele anderen. Een ieder moet vrij gelaten worden zijn eigen godsdienstleeraar te kiezen, zooals de Christenen dat doen ten opzichte van Protestanten en Katholieken.

In hetzelfde blad doet een Menangkabauer een boekje open over den voorzitter van de *Sarikat Islam* te Bengkoelen, die met zijne werfagenten de entree en contributiegeden van minstens 80.000 leden zou verduisterd hebben, over een tijdvak van zes maanden en tot een bedrag van meer dan 1½ ton. Die voorzitter stond zóó in aanzien, dat het water, waarmee hij zijn voeten had afgewassen, als medicijn gebruikt werd; zelfs deden zijne uitwerpselen dienst als amuletten. Hij was, volgens zijn eigen verklaring, een voorstander van een rein en godsdienstig (Mohamedaanseh) leven, maar bracht feitelijk de menschen naar de hel, met het voorbeeld te geven van in het publiek gekheid te maken met de meisjes van de Stamboelkomedie en veel sterken drank te drinken. In een onderschrift wordt hij uitgemaakt voor een aartsbedrieger, geurmaker en Don Juan. Hij kwam te Padang om propaganda te maken voor de *Sarikat Islam!*

Indië Weerbaar! In de *Pembrita Betawi* komt voor een verslag, overgenomen uit de *Djawi Hisworo* van een vergadering van den *Prinsbond* te Soerakarta, ter bespreking van „*Indië Weerbaar*”. De inleider, een Pangeran, hield een warm pleidooi om het zoo weldadige N.-I. Gouvernement te steunen, waardoor dan tevens de krijgsmanskunst, van ouds bij den Javaanschen adel in hooge eere, weer kon worden beoefend. Aan het slot vroeg hij aan de vergadering: of zij zich niet met het doel van „*Indië Weerbaar*” vereenigen kon? Een heftig debat was hiervan het gevolg. Gevraagd werd o. a.: of de Bond zou vragen om verdedigd te worden, dan wel om mede te verdedigen? De inleider antwoordde: dat het eerste in de bedoeling lag. Hiermede kon de geheele vergadering zich vereenigen. De berichtgever vraagt nu: waartoe het dan voor den Inl. noodig is zich in de krijgsmanskunst te oefenen?

Leugenachtig Reuter-telegram. De *Pewarta Deli* constateert, dat Reuter zeer leugenachtig is in zijn telegrammen over Mohamedaansche zaken. Zoo werd o. a. medegedeeld, dat de Sjerif van Mekka zich onafhankelijk had verklaard. In werkelijkheid is gebleken, uit een door den Turkschen Consul-generaal toegezonden officieele bekendmaking van den Minister van Buitenlandsche Zaken, dat de Engelschen Mekka gebombardeerd hadden en daarna de onwonenden door leugen en bedrog wisten over te halen om met hen mede te doen. De Gouverneur van de Hedjaz heeft toen met den Sjerif van Mekka een overeenkomst gesloten om gezamenlijk de misleide menschen te bestrijden.

Op het Oude Pad. Onder het opschrift „*Een ware edelman*” is in hetzelfde blad een artikel geplaatst en overgenomen uit de *Oetoesan Hindia*, handelende over een adellijk meisje uit de sultansfamilie van Bantam, die tengevolge van den verderfelijken invloed van een westersche opleiding met een Europeesch geëmployeerde er van door is gegaan, en in weerwil van de dringende beden van haar moeder om terug te keeren, toch geweigerd heeft terug te keeren. Diep bedroefd kon de oude vrouw niet meer eten en slapen en vroeg zij met tranen in de oogen haar zoon om haar te helpen. Deze, in woede ontstoken, is toen met een geladen geweer naar dien geëmployeerde toe gegaan met de stellige bedoeling de beide schulddigen dood te schieten. In de woning van den Europeaan gekomen, werd hij door dezen uitgescholden en met een revolver bedreigd. Hij heeft toen dien employée neergeschoten en daarna met een tweede schot afgeemaakt. De redactie doet uitkomen, dat hierdoor een prijzenswaardig voorbeeld aan het Javaansche volk werd gegeven. Ten eeuwigen dage zal nu die Javaansche edelman de verpersoonlijking van Javaansche volmaaktheid zijn. Het stempel hiervan zal hij dragen als hij veroordeeld zal worden. Ook de redactie van de *Pewarta Deli* prijst hem zéér voor deze daad. Voor de rechtbank heeft hij echter ontkend bij den geëmployeerde gekomen te zijn om hem dood te schieten.

WAT DE CHINEES VERTELT.

Chin. Vereenigen. De *Bintang Soerabaja* neemt uit het *Soer. H. blad* het volgende verhaal over: Geen volk vereenigt zich zoo graag — ook in 't geheim — als het Chineesche. Vandaar dat ook Soerabaja zulk een groot aantal Chineesche vereenigen rijk is, waaronder die met den naam *Tjiong Yoe* op zijn Hollandsch „vriendentrouw”, ons de vermakelijkste toeschijnt. Hoe de leden hun leus verstaan, moge blijken uit het volgende geval, dat zich heeft afgespeeld:

Om lid der vereeniging *Tjiong Yoe* te worden, legt men den eed af elkaar in allen nood te steunen. Dat is mooi; maar nu heeft men den eed dusdanig geformuleerd, dat de leden zweren de een of andere *kongsi*, waartegen men rancune heeft, gezamenlijk te helpen aftuigen. Hierom ging het in de vergadering, welke belegd was en met de volgende gewichtige circulaire werd aangekondigd:

Dienst. Soerabaja,..... 1916.

Ik deel U mede, dat U Zondag den..... 1916, 's morgens 7 uur, ten huize van den heer Ong Tjwie Liang in kampong Kapassarie moet komen. Dat is noodzakelijk om den dienst te verdeelen. Het is verboden weg te blijven.

Het Bestuur.

Zestig leden kwamen samen bij den president, met wien men naar het huis van Hwee Sik Tjiak, den secretaris in dezelfde kampong, ging. De stoet trok in de zijgalerij, versierd met vlaggetjes van rood en geel papier, en den deelnemers werd gelast hun jas uit te trekken, benevens hun schoenen en kousen, aangenomen het geval, dat zij zich de weelde veroorloofden die te dragen. Toen had met veel ceremonieel het entree plaats in een kamer, welke voor bidvertrek was ingericht en waar een nieuwe eed, als hooger bedoeld, moest afgelegd worden. Dit hield verband met de fusie van de vereenigen *Tjiong Yoe* en *Tik Yoe*, alias *Gang Sie Soen*, die als „staatsgevaarlijk” moest ontbonden worden. Twee leden hadden bezwaren tegen deze eedsaflegging, wijl zij hun om verschillende redenen zware verplichtingen oplegde. Dit was niet naar den zin van den geestelijken vader der vereeniging Ong Tjwie Liang, die twee Chineezzen bevel gaf de recalcitranten aan te grijpen en in een donkere kamer te brengen.

De eed-weigeraars protesteerden met veel a- en i-klanken tegen deze straf, maar het hielp niets; zij werden naar de voorgalerij gesleurd en in een eveneens donkere kamer opgesloten. Nadat zij daar een kwartiertje gebromd hadden, zagen zij weer het vrolijke buitenlicht. De vreugde was van korten duur, want zij gingen net zóó in een kamer, die een sleutel rijk was. Van eerstbedoeld vertrek was nm. de sleutel zoek. Toen hebben zij opgesloten gezeten van 's morgens 10 uur tot 's namiddags 5 uur, gedurende welke tijd de beëdiging duurde.

Een der gevangenen, een pientere kerel, gebruikte dien tijd om op 5 plaatsen zijn naam te krassen benevens den datum en het uur, maar alles zóó verborgen, hier achter een kast en daar onder een zak, dat de eigenaar het niet bemerken kon. De man maakte hiermede het bewijs, dat hij noodig had voor de politie, die den volgenden dag derwaarts is gegaan en den secretaris, den huiseigenaar en de twee Chineezzen, die den last uitvoerden, arresteerde.

Uit het kinderachtig gedoe dezer vereenigingsmaniakken is een ernstig strafbaar feit voortgekomen, *in casu* vrijheidsberoving, waarvoor de schulddigen van 2 tot 5 jaren in de boei kunnen brommen.

Indië Weerbaar. De *Perniagan* meent te kunnen constateeren, dat met uitzondering van één enkel half officieel blad, de geheele pers, ook de Hollandsche, niet zoo bijster ingenomen was met de voorgestelde militie. Onder alle rangen, standen en rassen, niet het minst van de zijde der Indo-Europeanen, was de oppositie groot. De oorzaak was voornamelijk hierin gelegen, dat de overheerschte zich door de Regeering onbehoorlijk behandeld achtte, zij 't ook, dat in de laatste jaren hierin eenige verbetering is gekomen. De Regeering dient eerst verder op den goeden weg door te gaan, vooral streng tegen te gaan het onbehoorlijk optreden tegen den Chinees, zoowel als tegen den Inlander in het partikuliere leven.

In hetzelfde blad is opgenomen een verslag van een vergadering door de Chineesche Handelsvereeniging te Semarang uitgeschreven betreffende „*Indië Weerbaar*”. Onder de ± 100 personen, die er opkwamen, waren ook eenige leden van „*Insulinde*”. Een der aanwezigen vroeg o. a. waarom de Regeering de uitnoodigingen gericht had tot de Chineezzen alleen en niet ook tot de Japanners, Amerikanen en Franschen, enz. Is 't, omdat de Nederlandsche Re-

WIJTENBURG-MOLL

MEUBILEERING
BEHANGERIJ STOFFEERDERIJ
INRICHTING VAN VILLA'S EN HUIZEN
in huur per maand en per jaar.

Anna van Saxonplein 2 - 's-Gravenhage - Tel. 7255

**Laat Uwe woning
Electrisch Verlichten**

(hetzij voor eigen rekening of voor rekening der Centrale)

bij de
N.V. Electro-Technisch Bureau
v.h. W. HAAXMAN & Co.,
gevestigd te AMSTERDAM, Singel 176.

Bijkantoren: DEN HAAG, Piet Heinstraat 29.
NIJMEGEN, Ziekenstraat 2.
ZEIST, 2e Dorpsstraat 32a.

INGENIEURSBEZOEK GRATIS.

HET INDISCH RESTAURANT in Amsterdam is

Hôtel PHILADELPHIA
Leidschekade 94.

Dagelijks van 12 tot 8 uur.
Pension per dag vanaf f 4.- Tevens Europeesche Keuken
Exploitant van het Indisch Huis op de Ten- A. VISSCHER.
toonstelling de Vrouw 1813-1913.

G. RANKE
REINKENSTRAAT 17 DEN HAAG
TELEFOON H. 4271.

*Effen en gestreepte Vijella's.
Fluweels. Flanellets.*

BLANCHISSERIE DE BRUXELLES
(Firma J. A. STAUTTENER). Fondée 1890.

*te Klasse Wasch- en Strijkinrichting
Uitsluitend fijn lijf- en tafelgoed*

's-Gravenhage - Tollensstraat 75/77 - Tel. H 873

MAGAZIJN VAN

Heerenhoeden en Pelterijen,

EDUARD PELGER,
Prinsestraat 35 - Den Haag,
Telefoon No. 3902.

NATIONALE

BOOMPJES 10 **Levensverzekering-Bank** ROTTERDAM

geering zooveel meer van de Chineezers houdt? Zonder tot een besluit te komen ging de vergadering uiteen. De meesten verklaarden zich evenwel tegen deze beweging gekant te zijn en de enkelen, die er vóór waren, stelden de voorwaarde, dat de weerbaarmaking niet moest leiden tot militiedwang en verhooging van belasting.

Een vaste medewerker van dit blad schreef, dat de Chineezers zich in de eerste plaats moesten beijveren om het eigen vaderland, China, weerbaar te maken. Hij stelde voor daartoe een fonds op te richten en gaf het voorbeeld om zich terstond te verbinden tot een maandelijksche contributie van f 5.—

Een der redacteuren van dit blad laakte het in het bestuur van deze vereniging, dat de bepaling maakte, dat er geen debat zou zijn. Hij achtte zulks zeer bedenkelijk, en getuigenis gevende van eigen zwakte. Hoe kon men later beweren van opgekomen te zijn voor de belangen van alle rassen? Onder die rassen bevonden zich toch ook tegenstanders? De promotors van deze beweging waren feitelijk allen Hollanders, die de bedoeling hadden om met de hulp van andere rassen verzekerd te zijn van het behoud van eigen lijf en goed! Eigenlijk moest de voorgestelde motie als onnoodig beschouwd worden, daar alles afhangt van de houding der Regeering. Stelt deze het den ingezetenen naar den zin, dan zal niemand er bezwaar in vinden haar te steunen. De schrijver geeft het comité in overweging der Regeering voor te stellen, hunne grieven weg te nemen, zoodat de Chineezers zich niet met de militie behoeven te bemoeien. Daarbij komt, dat zij, de Chineezers, allen handelaren, feitelijk niet geschikt zijn voor den gewapenden dienst. Worden zij daartoe geprest, dan zal de handel er onder lijden en van zelf de schatkat ook. Van hun kant moeten de Chineezers zich bereid verklaren geldelijke offers voor de verdediging over te hebben, maar daarbij tevens eischen, dat gelijktijdig (niet slecht in den vorm van beloften) hun gegeven worde, wat rechtens gegeven moet worden aan de ingezetenen van een door een beschaafde regeering bestuurd land.

Van Vreemde Koloniën.

Vrede?

't Antwoord van de Entente is o. i. niet bepaald ongunstig; 't is in hoofdstrekking eigenlijk precies zooals wij verwacht hadden. Met verontwaardiging wordt de grondslag afgekeurd, waarop de centralen zich hebben gesteld bij 't doen van hun voorstel tot onderhandelen, maar toch wordt de gelegenheid tot overleg niet afgesneden. Wij verwachten nu dat de centralen zullen trachten den bal terug te kaatsen, door overeenstemmende beschuldigingen aan 't adres der entente-mogendheden te werpen, waarbij 't verbreken van 't bondgenootschap door Italië, 't optreden in Griekenland, wel dienst zullen doen. Zoo zal 't lijken of nieuwe verwijdering komt in plaats van toenadering, maar op stuk van zaken zullen de onderhandelingen begonnen zijn en dat is 't begin van 't einde van den oorlog.

Hierdoor zal ook de verbijstering verbroken worden, die de wilskracht bij de staatslieden en bij de krijgsvolken in noodige spanning hield. De factoren, die wij in ons vorig artikel aanhaalden zullen zich laten gelden, geen der partijen zal de zeer onzekere kans op succes durven stellen boven die op verslagen te worden, te meer niet, nu de werving niet alleen in de Britsche kroonkoloniën, maar anderzijds ook in Polen heel erg tegenvalt. Vóórdat de vredesconferentie plaats heeft, zullen wij nog verschillende emoties hebben te doorleven, maar de trillingen zullen, zonder afbreking der nu ingezette gedachtenwisseling, tot vrede leiden, dit althans is onze overtuiging.

Nog vóórdat 't nummer ter perse was, waarin wij spraken over de uitsluiting van Britsch-Indië van de oorlogskonferentie, bleek dat de eerste inlichtingen in dit opzicht onvolledig waren. Hoewel niet duidelijk is hoe deze kolonie, die geen zelfbestuur heeft, zich zal doen vertegenwoordigen, is toch al bekend, dat op 2 vertegenwoordigers wordt gerekend, en een deel der Engelsche pers spreekt de hoop en de verwachting uit, dat ten minste een van beiden een Indiër moge zijn. Dit zal wel goed ingeslagen zijn op het congres, dat in de kerstdagen te Lucknow gehouden werd. 't Lijkt dan ook een eerste stap tot het beschouwen van Indië als gelijkwaardige van de kroonkoloniën.

De Br. Regeering heeft van elk dezer koloniën den eersten minister uitgenoodigd om een reeks vergaderingen te komen bijwonen, ter behandeling van dringende aangelegenheden, die verband houden met 't voortzetten van den oorlog, de voorwaarden waarop eventueel aan den oorlog een einde ware te maken en de vraagstukken, die zich daarbij dan onmiddellijk aansluiten.

Onze onderstelling, dat deze maatregel wel eens zou kunnen zijn genomen om de vertegenwoordigers van 't Rijk van overzee bij de vredesonderhandelingen bij de hand te hebben, heeft ook van andere zijde instemming gevonden. Zelfs waren er, die daarom geen spoedig antwoord van de entente op 't voorstel van de centralen en op de nota van president Wilson verwachtten. Zij namen aan, dat de Engelsche oorlogsraad eerst met de koloniale ministers zou willen confereren, daarna zou Eng. zich eerst mogen uitspreken in een bijeenkomst met de vertegenwoordigers van zijn bondgenooten. In de uitnodigingen werd den ministers van Canada, New Foundland, Zuid-Afrika, Australië en Nieuw Zeeland verzocht niet later dan einde Februari te Londen te komen, volgens dien gedachtengang zou 't bondgenootschappelijk overleg dan tot Maart hebben moeten worden uitgesteld. Het op 30 December gepubliceerde antwoord der entente heeft die sombere ver-

wachting reeds te niet gedaan. Ook 't antwoord op de nota's van Wilson behoeft niet uitgesteld te worden. Daarop kan in algemeene termen, zooals Duitschland reeds heeft gedaan, geantwoord worden. Overigens kunnen de koloniën per draad bereikt worden. In afwachting van de komst der ministers uit de verre landen kan reeds veel gedaan worden. Wellicht wil ook Japan een diplomaat zenden, die persoonlijk van Tokio instructiën meeneemt. Deze zal ook niet gauw in Europa zijn, maar 't formuleeren van voorbereidende maatregelen behoeft evenmin op hem te wachten, als voor 't formuleeren van 't eerste antwoord noodig is geweest.

Aan de koloniale ministers zal zeker ongeacht den loop der voorloopige behandeling, een zeer ruime vertegenwoordigende bevoegdheid moeten worden gegeven; want wanneer de vele hoofden vele zinnen dooreenmengden, zal 't niet mogelijk zijn over de vele punten de koloniale besturen telkens per draad te raadplegen en toch moet voor elk der belangrijke kwestieën ten slotte de knoop doorgemaakt worden. Dit kan echter niet gebeuren vóórdat de vertegenwoordigers in Europa zijn, zoodat van een beslissende conferentie vóór Maart geen sprake kan wezen.

Nederlandsche emigratie naar Zuid-Amerika.

In de rede, door prof. H. D. J. Bodestein voor de afdeling Rotterdam van de Nederlandsche Z.-A. Vereniging gehouden, komen wenken voor, tot wier verspreiding wij gaarne medewerken.

Spr. zeide, dat men 't waandenkbeeld uit de wereld moet helpen, dat er voor Nederlanders in Z. A. geen plaats meer is. Niets belet van Z. A. een tweetalig, Hollandsch-Engelsch land te maken. Later voegde hij hieraan toe, 't grootste gedeelte van de landverhuizende Nederlanders gaat niet naar de Nederlandsche koloniën, maar naar Canada, Amerika, Argentinië en het duurt niet lang, of de immigranten gaan op in de vreemde bevolking en verloren voor den Nederlandschen stam. Indien de Hollanders wilden begrijpen, dat zich vestigen in Z. A. voor hen niet beteekent het verloren gaan van den Nederlandschen stam, indien zij daarvan doordrongen waren, zou de toestand er daar in korten tijd anders uitzien dan thans 't geval is. Op het oogenblik is echter in Z. A. alleen plaats voor boeren met een beetje kapitaal en in geringe mate voor menschen met wat handelskennis. Maar de Nederl. kapitalisten moeten, door hun kapitaal in Z. A. te beleggen, aldaar plaats maken voor Hollanders, zoodoende 't Hollandsche element versterkende en een goed afzetgebied vormend. De industrie is nog in haar kindsheid, maar er zijn elementen aanwezig, om haar tot groote ontwikkeling te laten komen. Men zal op kleine schaal moeten beginnen; men moet echter de beste krachten uitzenden, die in staat zijn in een land als Z. A. resultaten te bevechten. De veeteelt heeft een groote toekomst; voor de leerindustrie is er een belangrijke perspectief. Voor de export van vleesch naar Europa bestaan gunstige kansen, waarmede verbetering van de scheepvaartverbinding in verband is te brengen. Voor de vruchtencultuur is 't land als aangewezen; 't conserveren van vruchten zou winstgevend zijn. De uitvoer van verse vruchten neemt toe, 't is te hopen, dat Nederl. reeders zullen doortasten en ook hiervoor zorgen voor een goede scheepvaartverbinding.

Met groote vreugde, zeide spr. vernomen te hebben, dat in de Kaapkolonie en in de Transvaal de Afrikaansch-Hollandsche Handelsmaatschappij is opgericht; hij is overtuigd, dat, indien men zich van Nederland uit met instellingen als deze maatsch. in verbinding stelt, blijken zal, dat ook bij de Z. A.'s de neiging bestaat om de Hollanders te steunen.

Mogen de Rotterdamsche kapitalisten en handelsvoormannen niet O.-I. doof blijven voor deze in hun stad gehouden rede.

Strijd in Egypte.

Den 23en December heeft dan weer eens een treffen van beteekenis plaats gehad op 't Egyptisch-Turksch oorlogsterrein. Na een gevecht, dat te 9 uur 's morgens begon, vermeesterden de bereden Br. troepen in den namiddag een sterke stelling bij Magdabah, 20 mijlen, z. o. van El Arisj. De Eng. maakten 1350 gevangenen, w. o. 15 officieren, verder 7 kanonnen, vele geweren, 100.000 patronen, paarden, kameelen, enz. De vliegtuigen, die laag bij den grond vlogen, werkten bij den aanval mee door 't werpen met bommen en 't schieten met machineweren. De aftrekkende vijand werd door bereden afdelingen en vliegmaschinen vervolgd.

Meer naar 't Z. rukte een der bereden colonnes op door de Mitla-pas. Zij tastte de verdedigingswerken aan 't O.-eind aan en verbrandde de kampen bij Sudr el Haitan.

OOST- EN WEST-INDISCH LITERAATUUR-OVERZICHT.

De Ingenieur.

No. 53 van dit weekblad bevat een opstel van Prof. S. J. Vermaes, getiteld: Opmerkingen naar aanleiding van het voorstel tot wijziging der Indische mijnwet. Behalve de critiek die schr. hierop uitoefent, is hij van meening, dat een eerste vereischte zal zijn de instelling van een Departement van het Mijnwezen. Zoolang de dienst van het Mijnwezen onder het Departement van Gouvernementsbedrijven ressorteert, zal z.i. nooit een bloeiende mijnbouw kunnen ontstaan.

In hetzelfde Nr. van De Ingenieur nog een artikel over telefonisch verkeer in Indië. Schr., de heer A. S. J. van Kesteren, acht het van het hoogste belang, dat tusschen de voornaamste eilanden in den Archipel eene telefonische gemeenschap tot stand komt, vooral in deze tijden, waarin snel overleg en daardoor een snel, doch overwogen besluit, van zooveel belang is. Ook de handel verlangt ten eerste naar een telefonisch verkeer tusschen de eilanden onderling, alsmede met de groote handelssteden in Achter-Indië.

West-Indië. Landbouwkundig tijdschrift.

Van dit 3-maandelijksch tijdschrift verscheen No. 4 van den eersten jaargang. De inhoud bestaat meest uit

Bankierskantoor

van

LISSA & KANN

LANGE VIJVERBERG 3

's-GRAVENHAGE

Administratie van vermogens

Safe Deposit

ZUSTER J. C. ARBOUS

Chir. Pédicure - Manicure.

Jaarabonnement per maandelijksche behandeling f 10.—

SCHUIJTSTRAAT 21.

SPREEKUR 2-4.

Kleermakerij UNICUM

Anna Paulownastraat 30a - DEN HAAG. - Tel. 4947

CHEMISCH REINIGEN
REPAREREEN
KEEREN

VERMAKEN

MODERNISEEREN

OPNIEUW VOEREN

OPPERSEN

OPZETTEN van zijden revers

STOPPAGE (onzichtbaar stoppen)

van Dames en Heerenkleeding.

Bijz. geschoolde Uniformwerkers, te kl. D. en H. Coupeurs

UNICUM bepaald den prijs vooruit.

Alle werkzaamheden geschieden bij ons op eigen atelier.

P. B. VAN MOORSEL & CO

Kerkplein 11-12, naast het Hoofdpostkantoor.

Torenstraat 5-6 - Telefoon 2898 - Den Haag

Goedkoopst adres voor het geheel of ged. installeeren van woningen.

ROTTERDAMSCH BANKVEREENIGING

Kapitaal en Reserven f 43.500.000.—

ROTTERDAM - AMSTERDAM - 'S-GRAVENHAGE

Behandeling van alle Bankzaken.

B. P. GENEMANS

VALERIUSSTRAAT 122 DEN HAAG TEL. 3376

Ondulation-Marcel

Manicure en Massage.

ATELIER VOOR HAARWERKEN.

..... Melkinrichting

Den Haag, Lange Beestenmarkt 9 - Tel. Haag 3683

„PASTEUR”

Scheveningen, Neptunusstr. 66a - Tel. Schev. 1853

Stoom-Zuivelfabriek

Dr. L. E. P. Vincent, gep. dirigeerend off. van gezondheids 2e klasse.
 J. F. van Ginkel, president van de Wees- en Boedelkamer te Padang.
 Mr. S. J. L. M. van Schaick, officier van justitie te Makassar.
 H. A. Luppens, te luit. der infanterie O. I. L.
 W. L. Loth, oud-gouvernements-landmeter in Suriname.
 Mr. C. A. Bergsma, lid van den Raad van Justitie te Batavia.
 S. Ypes, hoofdadministrateur der Cultuur-Maatschappij Sentong.
 J. J. Staal, Oud-kolonel der Genie O. I. L., secretaris der redactie van het Tijdschrift Kon. Ned. Aardrijkskundig Genootschap.
 H. Th. van IJselfijk, oud-kapitein Inf. O. I. L., stichter van het Ethnogr. Museum Hoofdcursus Kampen.
 Dr. J. Sasse Azn., Anthropoloog.
 A. Kruij, zendeling op Java.
 J. K. F. de Does, gouvernements veearts in N. I.

Leeszaal Heulstraat 17.

Opgave van dagbladen en tijdschriften, ter lezing liggend in de leeszaal van het Hoofdbestuur van „Oost en West”, Heulstraat 17, Den Haag, welke dagelijks, Zon- en feestdagen uitgezonderd, geopend is van 's morgens 9-6 uur 's namiddags:

De Planter, De West, Suriname, De Surinaamsche Bode, Sumatrapost, Sumatrabode, De Padanger, De Sumatra Courant, Javabode, Bat. Nieuwsblad, Soer. Handelsblad, Nieuwe Soer. Courant, Deli Courant, Atjeh's Nieuws- en Advertentieblad, Preangerbode, Javasche Courant, De Locomotief, De Banier, Het Witte Kruisblad, De Nieuwe Vorstenlanden, De Hofstad, enz., benevens 20 diverse Maleische bladen en tijdschriften en tal van Brochures, Jaarverslagen, enz.

Verscheidene periodieken, waaronder:

Hou en trou, Vrede door Recht, De Stem van Indië, Tijdschrift voor economische geographie, Nederl. Zending-Genootschap, Indisch Genootschap, Weekblad voor den handeldrijvende en industriële middenstand, Exportblad.

Leeszaal Laan van Meerdervoort 187.

Bat. Nieuwsblad; De Locomotief; Het Soer. Handelsblad; De Sumatra Post; De Sumatra Bode; Suriname; Tjahaja Sumatra; De Ind. Mercur; Weekblad voor Indië; De Banier; De Ind. Gids; Neerlandia; Koloniaal Tijdschrift; Vrede door Recht; Onze Vloot; Ons Leger; Maandblad voor Vrouwenkiesrecht; Theosophisch Maandblad; Korte ber. voor Landbouw, Nijverheid en Handel; Publicaties v. h. Ned. Ind. Landbouw Syndicaat; Archief v. d. Suiker-Industrie in Nederl.-Indië; Korte verslagen van de Verg. der Tweede Kamer der Staten-Generaal; Brochures, enz., benevens een Bibliotheek.

Mededeelingen.

Van de Afdeling Amsterdam:

LEZING van den Heer G. L. GONGGRIJP, Oud-Resident op Java op *Vrijdag 12 Januari 1917*, in American Hotel (ingang Marnixstraat) te Amsterdam. Aanvang 8 uur.

Onderwerp: *De Javanen in hun denken en doen.*

Mr. H. J. BOELEN, Secretaris.
Keizersgracht 237.

Ingezonden.

Aan de Redactie-Commissie!

Onder aanbidding van onzen dank voor het kosteloos bekendstellen van de gehouden tentoonstelling van kunstmarmersartikelen, verzoeken wij U thans alsnog de ondervolgende afrekening in het „Kol. Weekblad” te doen opnemen.

De opbrengst is helaas tegengevallen, zoodat aan het „Ind. Roode Kruis” een bedrag van slechts f 78.50 kan worden overgemaakt.

Afrekening op 17 December j.l. (sluiting tentoonstelling 16 Dec.)

Verkocht 56 toegangskarten van f 0.50 = f 28.—
 „ 57 „ „ f 0.25 = f 14.25
 Totaal..... f 42.25

Aan liefdegaven buiten Den Haag nihil.
 Reeds verantw. Kol. Weekblad 14 Dec. No. 50 f 24.50
 Alsnog ontvangen van:

Mevr. N. N.	f 2.—
Mevr. M. E.	„ 2.50
Mevr. H.	„ 2.50
Mevr. W.	„ 0.50
Mevr. G.	„ 0.25
Mevr. L. v. H.	„ 1.50
den Heer F.	„ 2.50

Totaal f 11.75

Totaal..... f 78.50

Uitgaven:

2000 stuks toegangskarten en andere kosten nihil.
 Blijft af te dragen f 78.50

B. VAN HENGEL,

Den Haag, 29 Dec. 1916.

Lid van de Commissie.

Geachte Redactie,

Gun mij eenige ruimte in Uw blad.
 Ik copieer uit „Het Nieuws v. d. Dag” van 20 dezer, rubriek „Oost-Indië”, het volgende:

„Op 29 October is te Batavia, onder hevige belangstelling van Chinese zijde, de eerste oefening gehouden der voor de schutterij opgeroepen, met Europeanen gelijkgestelde Chinezen. Dezen, zich de helden van den dag voelend, deden ongehoorlijk martiaal en werden op het toppunt hunner glorie gekiekt door een Chineeschen fotograaf. Dinsdag 6 November gaat de tweede voorstelling. Het zal weer storm loopen, zegt het „Bat. Nwbl.”

Let wel, Geachte Redactie, het werd niet geschreven uit Indië naar „Het Nieuws v. d. Dag” te Amsterdam; het werd geschreven in Indië in een Hollandsch dagblad te Batavia. Het is geen citaat uit een artikeltje van een halve eeuw her: het is een recent stuk uit een periodiek verschijnend op dezen huidigen dag.

Klinkt daar niet een stem van een rechten afstameling van den verwaten Hollander van een 50 jaren geleden, die geloofde in zijne superioriteit bij de genade Gods boven alles wat Inlander of met den Inlander gelijkgestelde heette! en die zijne superioriteit enkel en alleen grondde op zijn hoed, jas, vest en broek naar Europeesche coupe?

Ruim 40 jaren geleden bestond er bij den Chinees een uitgesproken neiging om zich bij den Westering aan te sluiten, om op te gaan in den Hollander. Het uitte zich o.m. in het aannemen met onmerkbare wijzigingen van de Europeesche kleedij en het volgen van Europeesche gewoonten. Ik woonde 't bij, hoe deze neiging ruw werd gefnuikt door eene verscherpte inwerking-stelling van eene oude, beschimmelde ordonnantie (van ± 1823), verbiedende aan Aziatische nationaliteiten zich anders uit te doen dan in hare gewone kleederdrachten; verder door de duimschroef van het passarsstelsel aan te draaien op den Chinees, die geloofd had, dat dit stelsel verslapt was; door hem op te drijven naar zijn Chetto, den Chineeschen kamp.

Het was niet de geest des tijds, die sprak; het was verholgen Brahmanen-trots van eenige gegalonneerde Hollandsche satrapen bij het binnenlandsch bestuur op Java, die niet konden verdragen, dat de afstand tusschen hen en dien den Inlander gelijkgestelde van lieverlede was ingekrompen. Die imbecilen — sedert tot de hoogste waardigheden opgeklimmen — begrepen niet, dat zij de grootste economische kracht in onze koloniën van zich afstootten, van onze Regeering vervreemden; begrepen niet, dat zij de macht van den Hollander in zijne eigene overzeesche gewesten indamden.

Het is nu ruim 20 jaren geleden, dat ik, in een artikel in „De Vragen des Tijds”, die hollandsche satrapen-stupiditeit op de kaak heb trachten te stellen. Mijn stem was helaas te zwak. Hadde zij niet geklonken als die van een roepende in de woestijn, het getal Hollanders in onze Oost ware stellig eenige 10 duizenden grooter geweest dan thans, en stel U hun getal voor, geachte Redactie, wanneer een 50 jaren geleden het Hollandsche satrapendom intellectueel eens in staat ware geweest verder heen te zien over het veld van koffiecultuur, heerdienst en batige saldo's, dat toen alle ambtelijke wijsheid vervulde! Zoo weinig had mijn stem uitgewerkt, dat jaren daarna, toen de naturalisatie van eenige Chinezen in de 2e Kamer ter tafel kwam, een der leden de hilariteit gaande maakte der gansche vergadering, door dien Chinees het epitheton toe te voegen van: gecoupeerde foxterrier-Chinees.

Holland degenereerde in Indië, het sliep in Europa den slaap des sybariets.

Intusschen drong langzaam aan een andere geest in het Hollandsch-Indische beleid: de ethische geest. Uit klachten van Chinezen, overgenomen in „Het Kol. Weekbl.”, blijkt echter niet, dat die geest zich bijster veel om hen bekommerd heeft, en ziet nu!..... de Hollander in Indië lacht en spot nog steeds met den Chinees, die zich gedraagt als Hollander, die doet wat des Hollanders is, nam.: zich oefenen om sterk te staan tegenover een vijand, om Indië te helpen verdedigen ter wille van Holland. Is die hollandsche Brahmanen-verwatenheid, die zwam, gewoekerd op hollandschen Jan-Salieggeest, daar in de Javasche atmosfeer, toch overgegaan van vader op zoon? Schande!

Elieve, zou ik het „Bat. Nwbl.” gevraagd willen hebben, wat hadt ge van die opgeroepen Chinezen verwacht of gewild? Dat zij aan de oproeping geen gehoor hadden gegeven; dat zij in de geleerden er bij sjokten, even martiaal als indertijd de Amsterdamsche schutterij onder den invloed van te veel bitter en te weinig plichtsbef? Lag het bespottelijke in die photographische opname, nog wel door een Chinees? Stak hunne houding te zeer af bij die van den beroeps-soldaat, den huurling? Is het dan toch waar, dat op den Hollander in de Oost van toepassing is:

Soll er gescheit sich fügen
 Musz den Prügel er ersot fühlen.

Waarom lijft men den Japanner niet in in de Indische schutterij? Verlangt men, dat de chineesche gezant zich met deze schutterijen gaat bemoeien? Of lacht het „Bat. Nwbl.” c.s. ook om het Chineesche rijk?

Er is door Holland en zijne satrapen — of moet ik zeggen: zijne Tartarins! — veel domheid bedreven. Uit zelfoverschatting en overwaardeering, want elke Tartarin had zijnen vereerderskring van Tarascons.

Laten wij aannemen, dat die domheid lag in den geest des tijds, van den tijd des decadenten Hollands. Maar die tijd behoort thans uit te zijn en voor goed. Laten wij het „taboe” uitspreken over hen, die dat verleden wenschen te doen herleven of blijk geven van dier tijden domheid te hebben geërfd.

Het is daarom, dat ik het bovenstaande schrijf.

U, geachte Redactie, dankend voor de plaatsruimte, teeken ik mij

Hoogachtend,

G. A. RÖMER,

Apeldoorn, 23 Dec. 1916.

Oud-Ind. Ambt. B.B.

Olympia Theater

Prins Hendrikplein 3

Tel. 9521

Een nieuw schitterend Programma
 van 5-11 Januari 1917.

Les Grands Films Eclair
 Paris.

Ce que peut le cœur d'une femme.

Moederliefde

Moderne Filmroman in 4 afdelingen.

Het schitterend spel der Parijsche Artisten:
 Mr. HUGUENET - Mlle VIOLET.

Zelden zag men een film met zulke ontroerende tooneelen naar het werkelijke leven, op zoo'n schitterende wijze vertolkt.

UITGAVE van de N.V. Boekdrukkerij v.h. Firma
 T. C. B. TEN HAGEN en bij alle Boekhandelaren
 verkrijgbaar:

De Indische Rijsttafel.

Recepten van een Indisch Kokki.

BEWERKT VOOR HOLLAND

DOOR

FRANÇOIS BLOM,

Schrijver van „De Moderne Kookkunst”

3DE DRUK.

Prijs: ingenaaid . . . f 0.75

J. C. NIEUWSTRATEN,

Juwelier.

Magazijn van Gouden en Zilveren Werken.

Eigen Atelier ook voor reparatiën.

PIET HEINSTRAT 128, o. d. Zoutmanstr.

Stoomwasscherij en Machin. Strijkinrichting „DE RIJN”

Maresingel 71a - LEIDEN - Telefoon No. 31.

De wasschen worden in Den Haag en Omstreken per paard en wagen wekelijks afgehaald en bezorgd.

Vereeniging OOST en WEST. Afdeling 'S-GRAVENHAGE.

Aan het Bureau **Laan van Meerdervoort 187**, zijn van 10—12 en van 2—4 uur (uitgezonderd Zaterdagsmiddags) inlichtingen te bekomen omtrent de volgende personen die werk zoeken voor:

Muziek- en Zanglessen.

Teeken- en Schilderlessen.

Lessen in moderne talen.

Fransche-, Duitsche-, Engelsche- en Italiaansche Conversatielessen.

Opleiding admittie examen H. B. S. en Gymnasium.

Handwerklessen.

Schrijf-, Kopiëer- en Vertaalwerk.

Deze inlichtingen zijn ook te verkrijgen op schriftelijke aanvraag bij den Secretaris der Commissie voor hulp aan werkzoekenden, den heer J. A. SOETENS, **leplan 11**.

Aan bovengenoemd adres zijn ook inlichtingen te bekomen omtrent Families, die zich belasten met de opvoeding van kinderen, omtrent hotels, pensions, inrichting, medische hulp, onderwijs enz.

Indische Dienstboden kunnen zich aangeven in **Laan van Meerdervoort 187** voor eene verandering van dienst, of een dienst bij een naar Indië terugkeerende familie; hetzij schriftelijk of mondeling; voor eene voorloopige opname tot het tijdstip van weder in dienst treden bestaat geen gelegenheid.

Lessen in Machineschrijven en Stenografie.

Dame als Hoofd — of hulp in de huishouding.

Dame als Lectrice of Dame van gezelschap.

Kinderjuffrouw in Indië.

Indische massage en manieure, uitsluitend voor Dames en kinderen.

Zweedsche gymnastiek, Heilgymnastiek, enz., uitsluitend voor Dames en Kinderen.

OPGAVE van Leden der Vereeniging „Oost en West”, die zich beschikbaar stellen voor het geven van privaattlessen in Indische talen.

A. H. J. G. WALBEEHM, Hooge Rijndijk 55, Leiden. — Javaansch. — Maleisch.

Mr. E. RIJKE, Witte Singel 46, Leiden. — Javaansch. — Maleisch. — Madoereesch.

S. TAGOR, Inl. Veearts, Burg. Reigersstr. 51bis, Utrecht. — Maleisch. — Battaksch.

W. G. HAUFF, Voorzitter der Federatie van Ned. Stenografie-leeraren in Ned.-Oost-Indië, Vaartweg 75, Hilversum. — Maleisch. — Boekhouding b. d. Suiker-Industrie volgens The Decimal Classification and Relativ Index by Melvil Dewey.

IBRAHIM GELAR DATOËK TAN MALAKA, Korte Singel 36, Bussum. — Maleisch. (Nadere informaties Ned.-Ind. Onderwijs- en Studiekas, Rokin 84, Amsterdam).

LEDEN, die in deze opgave opgenomen wenschen te worden, kunnen zich opgeven aan den Secretaris der Vereeniging, Heulstraat 17, 's-Gravenhage.

** Bij het INFORMATIE-BUREAU van de Vereeniging „Oost en West”, Heulstraat 17, Den Haag zijn de navolgende werkjes verkrijgbaar:

a. Een Boekje over onze Oost voor hen, die er niet geweest zijn.

door J. H. en H. B.

Prijs: 1 exemplaar f 0.10. 50 ex. f 2.80.

voor Departementen en Leden der „Maatschappij tot Nut van het Algemeen” f 2.20 per 50 ex., plus 25 cent voor frankieerkosten.

b. Onze Oost II. Iets over den Inlander en zijn Zieleleven.

door T. J. BEZEMER.

Prijs: 1 exemplaar 5 cent. 50 ex. f 2.—;

voor Departementen en Leden der „Maatschappij tot Nut van het Algemeen” f 1.55 per 50 ex., plus 25 cent voor frankieerkosten.

** Bij het INFORMATIE-BUREAU van de Vereeniging „Oost en West”, Heulstraat 17, de Firma MARTINUS NIJHOFF, Lange Voorhout 9, Den Haag, en andere Boekhandelaren zijn verkrijgbaar:

a. Onze West: **De Kolonie Suriname**, door REMAN IRUS (FRED. OUDSCHANS DENTZ);

II. **De Kolonie Curaçao**, door M. VICTOR ZWIJSEN, Oud-Rector van het Colegio „Santo Tomás” te Curaçao. Prijs per exemplaar f 0.25 en f 0.03 frankieerkosten.

b. Staats- en partic. betrekkingen in onze Overzeesche Bezittingen; Werkkring en Vooruitzichten.

No.	I. De Bestuursambtenaren in Nederlandsch-Indië.	Prijs: f 0.25 per exemplaar en f 0.02 frankieerkosten.
No.	II. De Geëmployeerde bij de Javasuiker-Industrie.	Prijs: f 0.20 per exemplaar en f 0.02 frankieerkosten.
No.	III. De Rechterlijke Ambtenaar in Nederlandsch-Indië.	Prijs: f 0.15 per exemplaar en f 0.01 frankieerkosten.
No.	IV. De Ingenieur in Nederlandsch-Indië.	Prijs: f 0.40 per exemplaar en f 0.03 frankieerkosten.
No.	V. De Ambtenaar bij het Boschwezen in Nederlandsch-Indië.	Prijs: f 0.20 per exemplaar en f 0.02 frankieerkosten.
No.	VI. De Ambtenaar bij het Onderwijs in Nederlandsch-Indië.	Prijs: f 0.25 per exemplaar en f 0.03 frankieerkosten.
No.	VII. De Vooruitzichten van den Nederlandschen arts in Nederlandsch-Indië.	Prijs: f 0.25 per exemplaar en f 0.03 frankieerkosten.
No.	VIII. De Ambtenaar bij den dienst der in- en uitvoerrechten en accijnzen in N.-Indië.	Prijs: f 0.20 per exemplaar en f 0.02 frankieerkosten.
No.	IX. De Ambtenaar bij de Gouvernements-Marine in Nederlandsch-Indië.	Prijs: f 0.20 per exemplaar en f 0.02 frankieerkosten.
No.	X. De Ambtenaar bij den Post-, Telegraaf- en Telefoondienst in Nederlandsch-Indië.	Prijs: f 0.25 per exemplaar en f 0.03 frankieerkosten.

N .. N.V. Nederlandsche Assurantie .. A Spaarkas en Crediet-Onderneming

Goedgekeurd bij K.B. d.d. 9 Maart 1916, no. 56, P.B. no. 437.

Gevestigd te 's-Gravenhage - Theresiastraat 84.

30/0 Premie-Obl. ad f 2.50 Garantiebrieven
(met Schakeluitloting) S Herverzekering ad f 1.25
(1/20 S.L.) Meer kansen Minder risico (1/20 S.L.)

C (Hoofd)agent^{en} gevr. Zeer ruime prov. O
Prosp. en t.a.v. op aanvr. gratis en franco
Wisk. adviseur, Directeur,

S. U. VAN LOON, Gep. Maj. Art. O. I. L. JAN HINGST Azn.

Vleugels, Piano's Kunstspel-Piano's, Orgels

Verhuur PIANO's van 15.- p. mnd of 150.- p. j. af.
VLEUGELS „ 18.- „ „ 180.- „ „

REPARATIE - STEMMEN - RUIL.

Afdeling Gebruikte Instrumenten.

Speciale Inrichting voor het gereedmaken voor de TROPEN.

GOOSEN & SWAGERMAN
DEN HAAG - BOEKHORSTSTRAAT 149

Opgericht 1875. Honderden tevredenheidsbetuigingen.

Vraagt onze nieuwe geïll. Prijscourant. Wordt franco toegezonden.

Rotterdam.

F. L. VAN BOMMEL

Vlamingstraat 8-10

Prins Hendrikstraat 104-106

Dames en Heeren

Mode-Artikelen.

Handschoenen.

Linnen-Naaischool „RUSTHOF”

Parkstraat 41—43, Den Haag.

Vervaardigt alle soorten Linnengoederen, Uitzetten, enz.

Mode-Academie J. & G. DE GRAAFF, 's-Gravenhage - Anna Paulownastraat 18a.

Voornaamste Vakschool in het Costuumvak.

Theoretische en practische, volledige opleiding van Dames tot Costumiëre, 1e Coupeuse, Directrice en Leerares in het Costuum-, Mantel- en Lingerievak.

Aanmeldingen bij de Directrice G. DE GRAAFF.

Huishoudelijke-
en Keuken-Artikelen.
Kolen- en Gasfornuizen.

FRANS VAN WIJK & ZONEN
24 VLAMINGSTRAAT - DEN HAAG
TELEPHOON 773.

Baden en Geysers.
Gas- en Elec. Ornamenten
Haarden en Kachels.

VERHOOGING DRUKWERKPRIJZEN.

Het Algem. Hoofdbestuur van den Ned. Bond van Boekdrukkerijen, de R.K. Vereeniging van Nederlandsche Boekdrukkerspatroons en de Bond van Christelijke Drukkerspatroons in Nederland, deelt door deze aan belanghebbenden mede: dat met ingang van 1 Januari de bestaande collectieve arbeidsovereenkomst in de typografie voor een periode van drie jaren is hernieuwd, dat de arbeidsvoorwaarden voor de gezellen daarin nedergelegd aanmerkelijke verbeteringen ondergingen en de loonen belangrijk stegen en dat tengevolge daarvan de drukwerkprijzen met ingang van dien datum aanzienlijk moeten worden verhoogd.

F. C. DE BRUYN

Magazijn van Comestibles en Fijne Vleeschwaren
LEVERT UITSLUITEND EERSTE KWALITEIT
ARTIKELEN TEGEN BILIJKE PRIJZEN.
Bestellingen worden dagelijks opgenomen en franco thuis bezorgd.

Vraagt Prijscurant. Neemt Proef.
Telefoon 3361 - Danckertstraat 43.

WIENER & VAN WITSEN

Rotterdam Hoogstraat 226
Gevestigd 1851.

Fabriek van Uitrustingen voor O.- en W.-Indië
Speciaal naar maat.

Adverteeren doet verkoopen.

A. SCHRÖDER & Co.
Groenmarkt.

De
Groote Jaarlijksche Opruiming

begint MAANDAG 8 JANUARI a. s.

TANDHEELKUNDIGE INRICHTING, Nieuwstraat 10.

E. J. OFFERHAUS, Dentist.

KUNSTTANDEN.

GEBITTEN.

Spreekuur alle werkdagen 9-12-1¹/₂-4.

DEN HAAG, Telefoon 7352.

WISBRUN & LIFFMANN:

Veenestraat 35-37 - Tel. 2503. - Den Haag.

DAMES MODEARTIKELEN.
ZIJDEN STOFFEN, FLUWEELEN, KANTSTOFFEN.
ALLE SOORTEN GARNEERINGEN, ENZ.

BALARTIKELEN.

Coöperatieve

Amsterdamsche Crediet-, Deposito- en Spaarbank,
Rokin 55, Amsterdam.

Verstrekt VOORSCHOTTEN tegen diverse zekerheid ook aan Ind. ambtenaren en verlofgangers. Neemt gelden in deposito tegen 5 pCt 's jaars.

Familiepension „KERCHER”

Villa „MATHILDE”

Oude Schev. weg 112-114.

Tel. Interc. Schev. 1256 - SCHEVENINGEN

Vraagt Uwen langanan „HIGHSPEED” POETSCRÊME
van de American Company of Chemical Products.

Hoofdagent voor Nederland A. J. A. MUSSERT, 's-Hertogenbosch.

Met HIGHSPEED poetst gij Uw zilver, koper en nikkel in een minimum tijd.

J. B. HEIJDEMAN,
CONFISEUR. - PATISSIER.
Valeriusstraat 3, Tel. H. 7857.
Speciaal adres
Zoute Krakelingen.

Sigarenmagazijn
W. H. RUSMAN
Weimarstraat Den Haag
hoek van Bylandtstraat 89-91.
TELEFOON HAAG 8392.

RIPPEN
Pianohandel
PIET HEINSTRAT 42
ELANDSTRAAT 17.
Tel. 4683.
Verhuren Stemmen